

DE MIEDBRINGER

STICHTING
ONS SCHELLINGERLAND

DE MIEDBRINGER

Contact- en mededelingenblad nummer 17-12-200 van de
STICHTING ONS SCHELLINGERLAND

Voorzitter Hilmar Schurink, Lies 67, 8895 KS Lies
Telefoon: 0620-704037. E-mail: schurink@quintessens.nl

Secretaris Jaap Smit, Lies 73, 8895 KS Lies
Tel. 0562-448336. E-mail: sjoekedam@planet.nl

Penningmeester Janna Lettinga-Mier, Burg. Mentzstraat 30
8881 AL West-Terschelling
Tel. 0562-442775. Email: janna.lettinga@hetnet.nl

Redactie Gerard Muiser, Westerdam 6,
8891 GM Midsland,
Tel. 0562 448037. E-mail: gmuiser@telfort.nl

Donateurs- Zie Penningmeester
Administratie

Stichting Ons Schellingerland is een ANBI geregistreerde stichting.
Rabobank: NL 50 RABO 03.25.57.99.46
t.n.v. Stichting Ons Schellingerland, Hoorn 50, 8896 JG Hoorn.

www.sos-terschelling.nl

In dit nummer:

ISSN 1380-9431

Voorwoord van de redactie	3
Van de voorzitter	4
Actuele onderwerpen	6
Kwartaaljournaal	13
Eigendommen van SOS	16
Beeldkwaliteit: van toepassing op B&Y?	21
Notulen	24
Uit: De Miedbringer nummer 1 (1962)	32
Uit: De Miedbringer nummer 100 (1988)	34
F.W. van Eeden, ONKRUID, Terschelling	37

Foto hartpagina's: Gerrit Bart Volgers - Doodemanskisten 2017

Voorwoord van de redactie

In de historie van een club, instelling, vereniging, stichting, gemeente, bedrijf, echtpaar of persoon horen mijlpalen. Voor u ziet u zo'n mijlpaal: de 200ste Miedbringer, al sinds de oprichting in 1962 (55 jaar geleden!!) het contact- en mededelingenblad van de Stichting Ons Schellingerland. Reden om uit te pakken, zo vindt het bestuur en er valt in deze herfst/wintereditie (het laatste nummer van 2017) dan ook heel wat te lezen en te bekijken!

Zo diepte voorzitter Hilmar Schurink uit de SOS-archieven Miedbringer nummer 1 op en hij koos enige citaten uit deze allereerste editie uit het oprichtingsjaar 1962, ook een mijlpaal in de geschiedenis van SOS. Nummer 100 was in 1988 eveneens zo'n mijlpaal en ook daaruit een citaat. Omdat onze stichting het behoud van het karakter van Terschelling nastreeft, is het opdiepen van een geschrift uit 1885 niet onlogisch. Hoe hing de (Terschellinger) vlag er toen, 132 jaar geleden, bij, gezien door de ogen van een niet-eilander, botanicus Willem Frederik van Eeden. U leest het in dit nummer.

José Firet betoogt dat Terschelling-van-nu veel zorgvuldiger moet omgaan met de beeldkwaliteit van het eiland, daar waar het nieuwe (bouw)plannen betreft. Als het fout gaat, zit iedereen vele tientallen jaren opgescheept met gebouwen, die er eigenlijk niet hadden moeten staan! Bestuurslid Jan van der Zee diepte een toepasselijk gedicht op uit het weekblad De Terschellinger en ondergetekende zette een bij velen onbekend fenomeen, de eigendommen van de Stichting Ons Schellingerland, op een rijtje.

Uiteraard in deze bijzondere Miedbringer ook de gebruikelijke zaken, zoals de artikelen van de voorzitter ('Van de voorzitter' en 'Actuele onderwerpen') en het Kwartaaljournaal van secretaris Jaap Smit, waarin de activiteiten van het bestuur in de afgelopen maanden, en zijn verslag van de meest recente donateursvergadering.

En wilt u op de hoogte blijven van de meest actuele ontwikkelingen op Terschelling, vergeet dan niet te kijken op onze site: sos-terschelling.nl.

Prettige kerstdagen en een voorspoedig nieuwjaar gewenst en veel leesplezier in deze Jubileum-Miedbringer!

Gerard Muiser, bestuurslid en eindredacteur van De Miedbringer

Van de voorzitter

BIJZONDER TERSCHELLING: OP EEN KEERPUNT

U heeft het al gezien. Dit is Miedbringer nummer 200 en dus een reden om daar iets bijzonders van te maken. Niet omdat we iets te vieren hebben, want zolang je bestaat en Miedbringers uitgeeft dan komen vanzelf de markeringsboeien in beeld, en weer voorbij. Dit nummer is wel een reden om eens terug te kijken, en ook vooruit.

Terugkijkend kun je je afvragen of de oprichters van SOS in 1962 ooit vermoed zouden hebben dat de stichting 55 jaar later en 200 Miedbringers verder nog zo springlevend en noodzakelijk zou zijn? En wat zou over 33 jaar de dan fungerende SOS-voorzitter - 100 Miedbringers terugkijkend - vinden van wat wij nu doen? Wat hield 'ze' bezig? Net zoals ik nu terugkijk naar de Miedbringers 1 en 100. Cees Doeksen, één van de oprichters van SOS, schreef een pamflet waarin hij rond 1962 onder meer zei: "Zie naar de Duitse Waddeneilanden, waar de natuur tot steenmassa is verstart. Bedenk, dat er thans reeds voor Terschelling plannen bestaan tot het bouwen van zomerhuizen in bouwlagen. Dit om ruimte te besparen. We leven thans in wankele en dus gevaarlijke tijden, waarin vele waarden nog onherstelbaar kunnen worden vernield. Stel u daarom vandaag nog te weer tegen de vloedgolf die u morgen dreigt te overspoelen door U vandaag nog aan te melden als donateur van de 'STICHTING ONS SCHELLINGERLAND'." Verderop meer onder de kop 'Uit De Miedbringer nummer 1'.

Teruglezend in Miedbringer nummer 100 zien we dat de stacaravan-problematiek toen een politiek issue was. Toenmalig SOS-voorzitter George Visser zei in een raadscommissie: "U zult de indruk kunnen krijgen, dat de Stichting Ons Schellingerland ondoordacht NEE zegt tegen de voorgestelde ontwikkelingen in het caravanbeleid. Gewoon NEE zegt uit conservatisme: "Alles moet zo blijven als het vroeger was". Dat nu is niet juist. Onze stichting SOS heeft lang en breed over o.a. caravans gesproken. Het is juist, dat bij die discussie behoud van het landschap en de natuur, het Terschellinger eigene, een belangrijke rol heeft gespeeld." Verderop meer onder de kop 'Uit De Miedbringer nummer 100'. Maar ik wil u graag verder mee terugnemen in de tijd, naar 1885. In dat jaar bezocht de botanicus F.W. van Eeden, vader van de schrijver Frederik van Eeden, Terschelling. En zijn reisverslag willen wij onze donateurs aanbieden vanwege de 200ste Miedbringer. En daarbij wijzen op zijn slotwoord, vlak voordat hij de boot terug naar de vastewal neemt: "Niet op ons ligt de verplichting om dat kleine stuk Oud-Nederland als kraakporcelein, als een zeldzaam museumvoorwerp onder een stolp te beschermen. Maar op het kleine eiland ligt wel een verplichting om met alle kracht het oorspronkelijke element, dat daar nog leeft, voor verdere ontarding te behoeden." Bovenstaande uitspraken uit het verleden laat onverlet dat anno 2017 sprake is van een keerpunt. Op dit moment staat

een groot aantal nieuwe projecten 'op de rol'. Want zoals dat heet: "Het geld klotst anno 2017 over de plinten". It's a richman's world. Er wordt goed verdiend en dat geld moet weer zijn weg vinden. Want: 'geld moet rollen', 'stilstand is achteruitgang', 'Terschelling moet mee in de vaart der volkeren', 'natuur kun je niet eten'. U herkent die uitspraken wel, en zijn ook politiek te labelen.

Waar praten we dan over: appartementencomplex Groene Strand, appartementencomplex Midland aan Zee, bij- en aanbouwen bij particulieren, een Natuurgolfbaan, Mondriaan bij kweldervorming, attractiepunt Tiger, voormalig hotel Victoria, nieuwe evenementen bij Hee, nieuwe veerboten. Je kunt naar die projecten als zodanig kijken en zeggen: "Moet kunnen". En de politiek doet dat ook. Deze projecten zijn binnen twee jaar te realiseren. Maar wat voor beeldverandering brengt de optelsom van die projecten dan te weeg bij de eilandgasten als ze weer op 'hun' eiland komen? En na die twee jaar staan er weer nieuwe grote projecten op stapel: uitbreiding hotel Schylge, ontwikkelingen rond Formerum aan Zee, huisjescomplex Westerkyn, ombouw van campings, fietsenkelders met appartementen langs de Willem Barentszkade. En daarna opnieuw twee jaar.

Zijn er grenzen aan de groei? Geld en energie zijn geen belemmering, maar is dit wat de huidige eilandgasten willen? Is dit wat de eilanders willen? Ik wijs nog even terug naar mijn ambtsvoorgangers in de Miedbringers 1 en 100. En naar het reisverslag van F.W. van Eeden uit 1885. En ik wijs u op 'Actuele Onderwerpen' verderop in deze Miedbringer. Dat houdt SOS nu bezig.

Ik wens u veel leesplezier en veel helder beraad. In maart zijn er weer verkiezingen voor een frisse gemeenteraad. Ga zeker stemmen. En kunt u geen keus maken uit de politieke kleuren: blanco stemmen kan ook. Ik wens u prettige kerstdagen en een voorspoedig 2018.

Hilmar Schurink

Actuele onderwerpen

Er is een breed scala aan projecten en onderwerpen die ons afgelopen tijd heeft bezig gehouden. En ook komende tijd veel aandacht zullen vragen. De basis voor onze oordelen is steeds onze doelstelling: 'Behoud van het eilander eigene'. Anders gezegd: behoud van de eilander 'authenticiteit' naar plaats, schaal, vormgeving en gebruik. De Miedbringer is het belangrijkste informatiekanaal op het eiland om van deze projecten de achtergronden op de voorgrond te plaatsen. Dat vinden wij in de richting van onze donateurs belangrijk als verantwoording. Maar ook om andere burgers te informeren over wat er speelt in en rondom het gemeentehuis, op ons eiland. Wij proberen zo feitelijk mogelijk verslag te doen van de veelal complexe onderwerpen.

B&Y-TERREIN – GROENE STRAND

De projectontwikkelaar Segesta en het college van B&W zijn vrolijk doorgegaan met hun planvorming rond het B&Y-terrein in West, ondanks ingebrachte twijfels vanuit de buurt en SOS. Ondermeer in de vorige Miedbringer. Het ging daarbij vooral om de bestemming recreatiewoningen in het dorp West, om de massaliteit van het beoogde gebouw en de vormgeving daarvan. Tot eind november hebben het ontwerp-bestemmingsplan en de ontwerp-omgevingsvergunning ter visie gelegen. Deze formele plannen moeten de bouw van de recreatie-appartementen (19 stuks) aan het Groene Strand mogelijk maken.

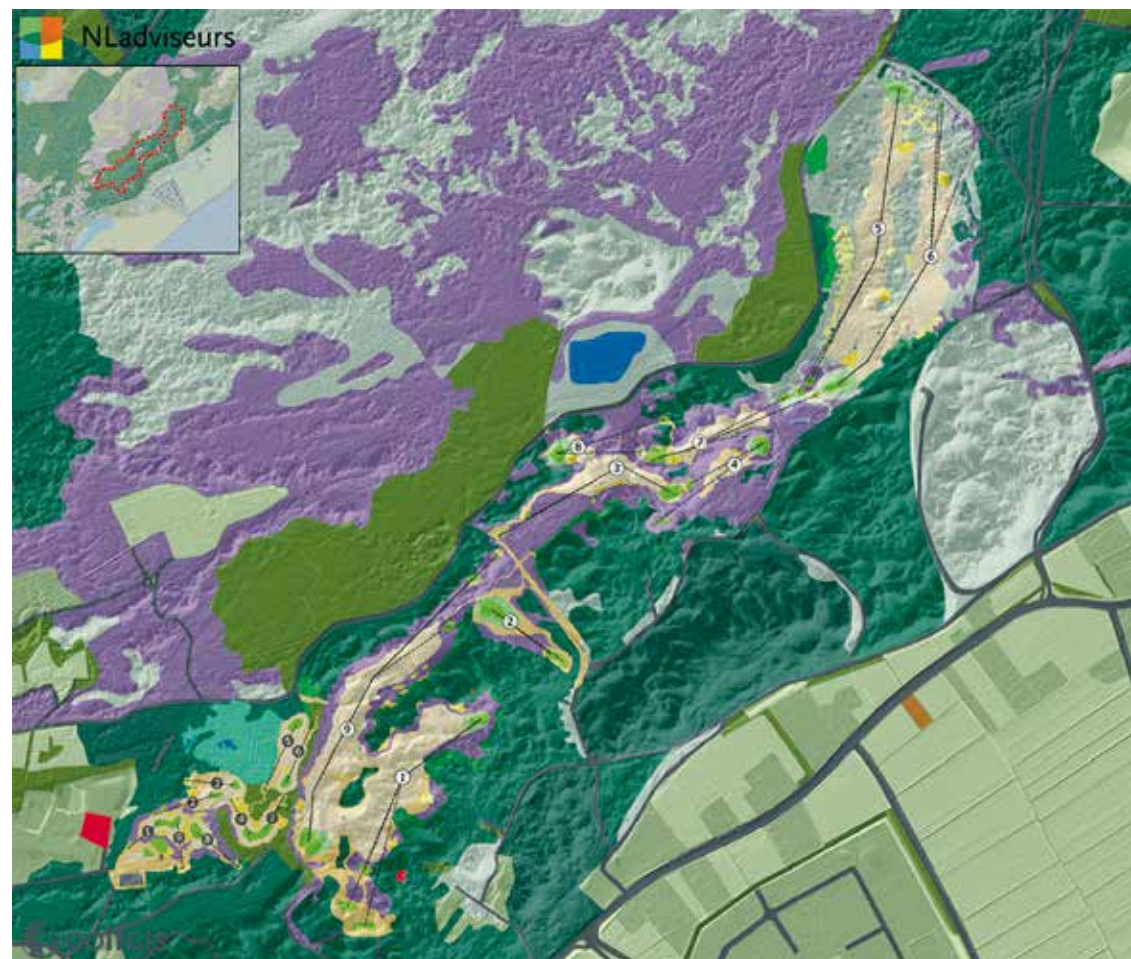
Op verzoek van de projectontwikkelaar zullen de plannen een verkorte procedure doorlopen waartegen alleen nog beroep mogelijk is bij de Raad van State. SOS heeft een zienswijze, zeg maar bezwaar, ingediend bij de gemeenteraad. De uitgebreide zienswijze - taaie kost - is te lezen op de website sos-terschelling.nl. In deze Miedbringer alleen de conclusies in gewone-mensen taal:

- de publiek-private planvorming rond het B&Y-terrein is weinig transparant, democratisch en gewetensvol. De gemeenteraad heeft zich laten intimideren en de burgers worden om de tuin geleid;
- er is geen 'noodzaak' of 'deugdelijke motivering' tot bestemmingsplan-wijziging vanuit het 'algemeen belang'. Niet de grondeigenaar bepaalt de bestemming, maar de gemeenteraad;
- het bouwontwerp past niet bij 'het eilander eigene' (authenticiteit) naar stedenbouwkundige structuur en -functies ('Goede ruimtelijke ordening'), en naar schaalgrootte en beeldkwaliteit ('Welstand', massaliteit). Dit in relatie tot het kleinschalige dorp West-Terschelling met de status van Waardevol Dorpsgebied A, en het hogere beleid in de PKB-Waddenzee III en andere beleidskaders;
- het ontwerp-Bestemmingsplan B&Y-terrein (met de ontwerp-Omgevingsvergunning) moet door het College van B&W of de gemeenteraad worden ingetrokken wegens een veelheid aan beleidsmatige, inhoudelijke en procedurele gebreken;

- een ander bestemmingsplan moet door de gemeente voor deze locatie worden opgesteld waarin gewetensvoller met de kwetsbare locatie aan het Groene Strand en de dorpsrand van West wordt omgegaan. Niet vanuit een private 'inhoud- en winstmaximalisatie' (bestemmingswinst), maar vanuit een publieke 'Goede ruimtelijke ordening' en 'Welstand';
- Segesta kan anders beter de door haar gewenste bedrijfsloodsen bouwen op grond van het geldende Bestemmingsplan en haar daartoe strekkende Omgevingsvergunning. Haar chantagemiddel is bot. De beslissing is aan de gemeenteraad.

NATUURGOLFBAAN 'HOGE DUINEN'

Toch nog onverwacht is de Natuurgolfbaan op de agenda gekomen. Volgens de initiatiefnemers wordt binnenkort het vergunningentrajec gestart. Of daar een bestemmingsplan-wijziging bij hoort is niet duidelijk. De plannen voor een bruto 50 hectare omvattend golfterrein betreft een 9-holes baan in natuurlijke

setting. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het naaldbos – globaal - tussen het oude voetbalveld van West en de Badweg Paal 8, parallel aan het fietspad. Vanaf het voormalig voetbalveld bij het zwembad is een 9-holes korte oefenbaan gepland (Par 3, Pitch&Putt), die als eerste aangelegd kan worden.

Het gaat hier om een bosgebied van Staatsbosbeheer dat onder de Natura-2000 wetgeving valt. Maar de initiatiefnemers, de Stichting Natuurgolftbaan Terschelling en Staatsbosbeheer, zeggen dat het gebied qua natuurwaarde (citaat) “opgeplust” kan worden naar een hoger natuurdoeltype: die van ‘Grijze Duinen’. En daarin wordt dan gegolfd. Het kwetsbare duinterrein op het eiland bestaat ook voor een groot deel uit het natuurtype ‘Grijze Duinen’. Om dit ‘natuurdoel’ op die locatie te bereiken zouden open plekken gekapt worden in het bestaande naaldbos, stobben verwijderd, de bodem tot het kale zand afgeschraapt en heide-vegetatie ‘spontaan’ tot ontwikkeling gebracht. Behoudens de 18 afslagplekken en ‘doel’-plekken met sportveldengras, zou deze hernieuwde oer-vegetatie de kern van het golfterrein gaan vormen. Bij normale golfbanen heet dit de ‘green’ vanwege het sportgras, de intensieve bespeling en onderhoud (motormaaien, beregenen). Dat gebeurt hier niet. Het golfterrein zou in eigendom en (natuur-)beheer blijven van Staatsbosbeheer, maar de terreininvestering van ca. € 2,5 miljoen wordt door de Stichting opgebracht. En de jaarlijkse exploitatiekosten van ca. € 400.000 door de golfvereniging (230 leden, dus per lid is dat gemiddeld) en andere golfers. Uitgangspunt voor Staatsbosbeheer is, dat het terrein toegankelijk blijft voor wandelaars, fietsers en ruiters. Pas op de vierde plaats kan er gegolfd worden, ondergeschikt aan de andere gebruikers. Behalve op de sportgrasplekken vindt in het terrein geen beregening uit grondwater plaats of gebruik van meststoffen of bestrijdingsmiddelen. Puur natuur dus, volgens de initiatiefnemers. Mocht het golfgebruik niet lukken, bijvoorbeeld omdat de heide-vegetatie na 5 jaar toch niet geschikt blijkt voor golfen (niet eerder vertoond), dan gaat het terrein terug naar de natuurstatus. Maar dan niet als Natuurbos, maar als Grijze Duinen.

Het golfplan is ‘controversieel’, zowel op Terschelling zelf als bij badgasten. De rol van Staatsbosbeheer is ook controversieel: publiek (staat)-terrein met Natura2000-waarden speciaal inrichten voor een ruimteveragende en relatief intensief en ‘exclusief’ gebruik voor een beperkte (doel)groep. Het motief dat 100 jaar oude bomen minder Natura-2000 waarde hebben dan Grijze Duinen, en dat omschakeling (of ‘opplussen’) uit natuuroogpunt dus een voordeel heeft, is natuur-technisch waar, maar ver gezocht. Dit gaat precedenten scheppen elders in Nederland. En voor het imago van Staatsbosbeheer is het niet goed. Het huidige naaldbos kan ook ‘opgeplust’ worden door het gaandeweg tot aantrekkelijker en natuurrijker loofbos om te vormen: een tweede-generatie bos. Daar zijn en waren eerst naaldbomen voor nodig op het kale, stuwende duinzand van Terschelling.

De golfbaan-plannen zitten ook nog vol ‘tegenstrijdigheden’. Wie stopt geld in de grond zonder enige kans op terugverdienen? Is het exploitabel te maken met een kleine vereniging? Wie wordt eigenaar van grond en natuuropslag,

en wie de beheerder? Welk gebruikscontract ligt er onder? Welke doelgroep - wandelaar, fietser, ruiter, golfer - heeft in het vrij toegankelijke terrein zonder afrastering voorrang, wie bepaalt dat in de praktijk? Hoe veilig is dat en wie is daarvoor aansprakelijk? Hoeveel spelers per dag/jaar kan de nieuw te realiseren duinvegetatie aan? Waar blijven de balletjes die in de ruigte geslagen worden? Is het een golf-‘baan’ of golf-‘terrein’ alleen voor eilander clubleden of ook voor bestaande badgasten? Of ook voor golfarrangementen van buiten (‘happy few’)? En in welke verhouding vindt dat plaats? Want dat bepaalt of het een verenigingsbaan wordt of een quasi-commerciële baan. Dat laatste sluit Staatsbosbeheer uit, maar dan nog.... De gemeente en de provincie hebben elk € 50.000 gestort voor de planvorming, met als argument dat dat geld terugkomt via de Toeristenbelasting. Dat veronderstelt veel ‘extra’ gasten via golfarrangementen. Die willen zekerheid dat ze kunnen spelen, want deze spelerscategorie komt niet voor het eiland zelf. Bij de besluitvorming is de gemeenteraad dus niet meer vrij van ‘last’ of ‘belang’.

Er zitten zoveel tegenstrijdigheden in het plan, en de kans op mislukking is zo aanzienlijk, dat gesteld moet worden: “Bij twijfel niet inhalen”. Dit los van de (on)wenselijkheid van een aparte golfbaan op ons bijzondere eiland. Badgasten vragen er niet om. Op het eiland zijn genoeg andere, informele, golfmogelijkheden: op het strand of op duinweiden. En minder kostbaar. Alleen de Pitch&Putt-baan bij het zwembad zou iets toe kunnen voegen. De vraag is of de alternatieve modellen wel voldoende in beeld zijn gebracht, wat in een MER-procedure verplicht is. Daar heeft SOS eerder op gewezen, maar werd door de wethouder weggewuifd.

foto 2017 Roel A. Ovinge

HAVENVISIE

SOS heeft ook een zienswijze ingediend op de concept-Havenvisie van de gemeente. De volledige tekst staat op de website sos-terschelling.nl.

In dit planstadium zijn de twee belangrijkste structuurbepalende onderwerpen:

- A. de aanlanding van de passagiers- en vrachtschepen naar het eiland;
- B. daarmee verband houdend de afvoer van mensen, auto's en goederen op het eiland.

We hebben kennis genomen van de drie Varianten I (huidige Veerhaven), II (Werkhaven) en III (het 'Lichtje'). Die laatste is in de hoek van De Plaat, bij het bedrijventerrein. SOS kan zich vinden in de conclusie van nautisch deskundigen dat aanlanding van vrachtaanlanding in Variant II te veel knelpunten oplevert.

Omdat bij Variant III de realisatie van een vrachtaanlandingsplaats een industriële uitstraling zal krijgen in een toeristisch-landschappelijke omgeving (bovendien Natura-2000, Werelderfgoed, landschappelijke kwaliteit Waddenzee), zouden niet alleen de Natura2000-waarden gecompenseerd moeten worden, maar ook de landschappelijk-recreatieve waarden. Dit door de oude campus ('Victoria' plus) in dit kader te amoveren als onderdeel van het 'opplussen' van de gehele Baai Dellewal tussen Hotel Schylge en het Lichtje. Er wordt gesuggereerd dat de Natura2000-wetgeving kan worden overstegen als sprake is van: "Een dwingende reden van openbaar belang". Daarbij is door sommigen opgemerkt dat het in stand houden van een goede vrachtverbinding naar het eiland zo'n openbaar belang is. Maar aan het argu-

ment: "Dwingende reden van openbaar belang" is ook toegevoegd: "En indien er geen ander redelijk alternatief bestaat". Dit laatste is hier niet aan de orde, want er is in ieder geval Variant I, al of niet met tweede brug. Het argument van de dwingende reden is hier dus niet van toepassing. Conclusie: de Variant III is binnen Natura2000 niet realiseerbaar. Blijft over Variant I met oplossingen zoeken voor daarbij optredende verkeerskundige knelpunten, rekening houdend met de kleinschalige infrastructuur op het eiland. Die kan niet alle ontwikkelingen op de vastewal volgen. Dus creativiteit is gewenst om het eiland leefbaar en verkeersveilig te houden.

DELLEWAL

Het college en de raad streven ernaar de besluitvorming rond Dellewal - in hun beleving alleen het dancingterrein - nog in 2017 af te ronden, zodat de raadsverkiezingen in maart 2018 daarmee niet worden belast. In De Miedbringer van augustus is uitgebreid verslag gedaan van de wijze van aanpak van het college vanaf 31 mei 2017 in ET10 (en eerder). Die aanpak is behoorlijk genant. Naar aanleiding daarvan heeft SOS bij het college van B&W een openbaarmakingsverzoek (WOB) ingediend, om inzage te krijgen in eerder gemaakte afspraken en besluiten. Dit voor de tijdige SOS-meningsvorming. Maar ook na een herinneringsbrief na vier maanden heeft de gemeente nog niet gereageerd. De wettelijke WOB-termijn is dik overschreden en SOS heeft daarmee recht op een vergoeding. Deze werkwijze verhoogt het aanzien van de gemeente niet (zie hieronder). Het college zou eind november haar keuze uit

modellen aan de raad toesturen voor besluitvorming in december. De keuze is uit: a. Uitbreiding van Westcord hotel Schylge (Westers), b. Woningbouw door de gemeente (appartementcomplex of losstaand in het duin), c. Crowdfunding door Stichting Natuurherstel Baai Dellewal. En volgens informatie hebben enkele eilander ondernemers ook een bod uitgebracht voor de sluitingsdatum van 1 oktober. Sindsdien is het stil gebleven. Dat kan te maken hebben met de wisseling van wethouder. Maar het kan zijn dat nog net voor sluiting van dit nummer van De Miedbringer nog witte rook uit de pijp van het gemeentehuis komt. Dat blijkt niet het geval.

Nu zou ik het daarbij kunnen laten, in blijde verwachting. Maar Dellewal – in volle breedte – heeft vanaf 1962 de volle aandacht van SOS. Sterker nog, de realisatie van Hotel Victoria (nu oude campus) aan de Baai en andere soortgelijke grootschalige projecten, waren aanleiding voor de oprichting van SOS. Zie gevreesde baai-aanzicht van Deodatus uit 1962. Dus de ontwikkelingen rond dancing-Dellewal hebben onze meer dan gemiddelde aandacht: geen verdere bebouwing van Dellewal. Dat is bij de gemeente bekend. Alleen handelen ze er niet naar, want anders hadden ze SOS wel uitgenodigd voor een ‘kopje thee’. De gemeente heeft wat moeite om haar woorden in de Toekomstvisie TS-25 in de praktijk te brengen (citaat): “De gemeente is niet langer de hoofdeigenaar van problemen, maar zoekt en benut zo veel mogelijk het probleemoplossend vermogen van de samenleving. Het vraagt om een organisatie die daar mee om kan gaan, die tegenspraak niet wegdrukt of zoveel mogelijk negeert, maar die open en niet benauwd opereert.” En: “Relevante partijen motiveren, verbinden.” En: “De gemeente wil de toekomst gezamenlijk vormgeven. Dit vraagt respect en onderling vertrouwen met ruimte voor dialoog. Er is dus meer ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving.” Er is dus hoop, maar is wel een urgent punt van aandacht (bestuurs- en bedrijfsstijl). Vooruitlopend op de dingen die gaan komen kan SOS al een poging doen met de gemeente mee te denken. Tijdens de publieksbijeenkomst op 31 mei zei de eigenaar van Hotel Schylge, de heer Westers, dat hij tot de Raad van State zou gaan om bouw van woningen in het uitzicht van zijn hotel te voorkomen. Dat lijkt mij niet meer dan logisch. Daarmee vindt hij SOS aan zijn zijde. Want ook SOS heeft vanuit haar historie en doelstelling die intentie en juridische mogelijkheden. Maar niet alleen bij woningbouw naast hotel Schylge, maar ook bij uitbreiding van hotel Schylge zal SOS ‘dwarsslagen’. En de kans dat de huidige bestemmingen rond dancing-Dellewal gewijzigd worden is gering. Dat zal de heer Westers ook geruststellen. Want de ‘noodzaak’ daartoe ontbreekt vanuit een ‘goede ruimtelijke ordening’ en het ‘algemeen belang’, en lijkt ook moeilijk ‘deugdelijk te motiveren’. Dat zijn criteria uit de Algemene Wet Bestuursrecht. Deze benaderingswijze ligt ook onder de SOS-zienwijze op het B&Y-terrein. De Raad van State zal daarover eerder uitspraak doen. Maar het aantal varianten voor de gemeente voor het dancingterrein Dellewal neemt daarmee wel af, zeker als er snel geld op tafel moet komen (zonder dringende reden). Kopers van de Dellewal-gronden zullen zich wel tweemaal bedenken zonder bestemmingsperspectief, ook omdat er nog steeds Beslag ligt van Westcord Hotels op de gronden. Die heeft de gemeente er niet afgehaald. Iedereen houdt elkaar in de greep en SOS is daarin ook partij. Vanaf nu wat meer op de voorgrond.

Hilmar Schurink

Kwartaaljournaal

De cranberryplukkers hadden dit jaar weinig te doen, want er waren simpelweg niet veel bessen te vinden. Als oorzaak kunnen we de droogte aanwijzen. Cranberries staan graag met de pootjes in het water. En ook kan een kleine nachtvorst de genadeklap betekenen voor de bloempjes, als ze in bloei staan. Zo hier en daar was nog wel een enkele cranberry te vinden, maar de echte “beikezoeker” wil graag ritsen met de bak en dat was er dit jaar nauwelijks bij. De laatste jaren kenden echter wel een uitbundige oogst, dus als het eens een jaar overslaat, is dan ook niet zo heel erg. Na dit verhaaltje over cranberries ga ik beginnen aan dat waar dit stukje voor bedoeld is: een overzicht van de bestuursactiviteiten in de afgelopen maanden.

► *Op 13 juli* maakten we met behulp van een hoogwerker de Sjouw (tijdbal) in Hoorn weer geheel bedrijfsklaar voor de zomer. Hierna verliep deze maand rustig.

► *Op 17 augustus* verschenen we voor de Commissie van Advies en Bezwaar. We hadden namelijk bezwaar gemaakt tegen het verbranden van snoeiafval nabij Camping de Kooi. Maar verder verliep ook deze maand rustig.

► *Op 1 september* waren we aanwezig bij de opening van het pas gerestaureerde en uitgebreide museum ‘t Behouden Huys te West-Terschelling.

► *Op 5 september* zit de vakantie voor de raadsleden erop en beginnen we met een raadscommissievergadering. Als onderwerpen worden behandeld: het ontwerpbestemmingsplan voor het voormalige B&Y-terrein. En ook komt de startnotitie Masterplan Haven aan de orde.

- ▶ *Op 8 september* zijn we aanwezig bij de jaarvergadering van de Stichting Baai Dellewal.
- ▶ *Op 12 september* zijn we aanwezig bij een raadscommissievergadering. Aan de orde komen de uitbreiding van fietsenverhuur Zeelen aan de Willem Barentszkade te West. Vervolgens staat het ontwerp bestemmingsplan Paviljoen de Walvis op de agenda. De panden Lies 57 en Willem Barentszkade 21 worden onder de loep genomen. En als laatste staat de Coördinatie-regeling voor het Badhotel te Midsland aan Zee op de agenda.
- ▶ *Op 14 september* staan we met een kraam op de Beestemerk te Midsland en we hebben het druk om iedere belangstellende te woord te staan. Helaas regende het 's middags dermate hard dat het geen zin had om nog verder door te gaan. Er was niemand meer op straat, maar de horecagelegenheden deden goede zaken.
- ▶ *Op 15 september* hielden we onze jaarlijkse algemene donateursbijeenkomst. Op 21 september vond een extra vergadering van de Beheer Overleg Groep (BOG) plaats. Hier vertelde Staatsbosbeheer over de plannen om meer duin te laten verstuiven en enkele valleien af te plaggen en natter te maken.
- ▶ *Op 26 september* vindt een raadsvergadering plaats. De Raad beslist dat het plan B&Y-terrein ter inzage kan worden gelegd. Hetzelfde geldt ook voor het Masterplan Havengebied. De Coördinatie-regeling voor het Badhotel te Midsland aan Zee wordt aangenomen. De plannen van dhr. Zeelen om zijn fietsenverhuur uit te breiden wordt niet aangenomen, omdat een raadslid afwezig was en de stemmen staakten.

- ▶ *Op 3 oktober* vindt weer een raadscommissievergadering plaats. De Woonvisie kan naar de inspraak en naar een Uitvoeringsprogramma, zo beslist de Raad. Verder wordt de Begroting 2018 doorgenomen. De toeristenbelasting gaat in het jaar 2018 naar € 1,65 per nacht.
- ▶ *Op 11 oktober* voeren we overleg met Wethouder Hoekstra omtrent de vergunningverlening aan Camping de Kooi om snoeiafval te verbranden.
- ▶ *Op 13 oktober* komt het algemeen bestuur van SOS ter vergadering bijeen.
- ▶ *Op 17 oktober* vindt een raadsvergadering plaats. De vergadering is kort omdat een aantal punten worden uitgesteld. Dit omdat de Raad meer informatie wenst en nieuwe feiten naar voren zijn gekomen. Alleen de Woonvisie wordt besproken.
- ▶ *Op 31 oktober* vindt wederom een raadsvergadering plaats. De begroting voor het jaar 2018 wordt aangenomen. En ook worden de toeristenbelasting, de watertoeristenbelasting en de forensenbelasting aangenomen. De nieuwbouw met onderkeldering van een fietsenverhuurder aan de Willem Barentskade komt nogmaals aan de orde. De Raad is voltallig aanwezig en het plan wordt met nipte meerderheid aangenomen.
- ▶ *Op 1 november* geeft de Stichting Natuurgolfbaan Terschelling, tezamen met Staatsbosbeheer uitleg in het veld over de beoogde aanleg van een 9-holes golfbaan in het bosgebied te West.
- ▶ *Op 2 november* zijn we aanwezig bij een vergadering van de Beheers Overleg Groep (BOG). Hierbij zijn altijd aanwezig: provincie Friesland, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, gemeente Terschelling, Waterschap, samen met vertegenwoordigers uit de buurtschappen en (natuur-)verenigingen, etc.
- ▶ *Op 7 november* vindt een raadscommissievergadering plaats. Het Heart Break strandpaviljoen mag uitbreiden van de Raad. Verder wordt gesproken over een parapluerziening betreffende parkeernormen. Er is een correctie op de begroting 2018. En de Raad besteedt veel tijd aan het Ondernemersfonds. Dit fonds is niet alleen bedoeld voor promotie van ons eiland, maar kan ook dienen voor financiering van bijvoorbeeld bloembakken, sinterklaasintocht, kerstverlichting, etc.
- ▶ *Op 8 november* participeren we in een Atelierdag over de veiligheid van de Willem Barentszkade.
- ▶ *Op 14 november* zijn we aanwezig bij 'Et er oer Ha' in het gemeentehuis. De uitbreiding van de Tigerstelling wordt besproken, evenals de parkeerproblemen die zullen ontstaan als de nieuwe Coöp in Midsland de deuren opent. En in het dorp Hoorn wil een boer een woonhuis bouwen op agrarische grond.
- ▶ *Op 15 november* maken we kennis met het Recreatieplatform.

Beste mensen, ik ben er doorheen. Het zijn weer de donkere dagen voor Kerstmis. Als u dit leest, is Sinterklaas alweer op de terugtocht.

Uw secretaris: Jaap Smit

Eigendommen van SOS

De Stichting Ons Schellingerland heeft diverse eigendommen in beheer. Dat is bij menigeen niet bekend, vandaar dat ze hier vermeld worden. De eigendommen zijn:

DE SEINPAAL OP HET SEINPAALDUIN.

Deze seinpaal geeft informatie over de te verwachten harde wind aan de scheepvaart. Bij verwachte stormachtige wind - windkracht 7- werd overdag een stormbal gehesen en 's nachts brandde een rode lamp. Bij verwachte storm (windkracht 8 of meer) werd dit uit vier verschillende kwadranten aangegeven:

Vroeger werd ook een stormsein gehesen op het "Bietwortelduin" nabij Paal 18, maar dit werd gestopt in de zestiger jaren van de vorige eeuw.

Door alle moderne communicatiemogelijkheden heeft de Seinpaal nu vooral nog een symbolische waarde, al wordt er door veel Terschellingers, als het stormt, nog steeds ook naar de seinpaal gekeken.

DE HELFT VAN HET STRYPER KERKHOF (samen met de gemeente).

Het Stryper Kerkhof is het oudste kerkhof van Terschelling. Onderzoek wijst erop dat er rond het jaar 900 al mensen begraven werden op het Stryper Kerkhof. Het kerkhof is vernoemd naar het Stryper Wyfke. In 1666 streken strijdlustige Engelsen neer op Terschelling, staken het dorp West-Terschelling in brand en trokken verder het eiland op. Niet tevreden met de vernietiging van de koopvaardijvloot en de brandschatting van West, zou een compagnie Engelsen verder oostwaarts zijn getrokken, om ook de overige dorpen van het eiland te brandschatten. In Baaiduinen gekomen, dat toen overigens nog niet bestond, zien de soldaten een door weeromstandigheden schimmig Stryper Kerkhof. Ze vrezen een Hollandse versterking. Toevallig komt er een oud vrouwtje langs, aan wie ze vragen, wat dat in de verte toch is. Zij spreekt de gevleugelde woorden: "Er staan er bij honderden en er liggen er bij duizenden", doelend op de grafstenen en de sinds eeuwen daar

wind en stormseinen						
waarschuwing voor harde wind	storm van het ZW verwacht	storm van het NW verwacht	storm van het ZO verwacht	storm van het NO verwacht	ruimende wind met zon mee	krimpende wind tegen zon in
					GEEN NACHTSEIN	GEEN NACHTSEIN

begravenen. Hiervan schrikken de Engelsen zo, dat ze rechtsomkeert maken. Zo zou het Stryper Wyfke de overige dorpen en buurtschappen van het eiland gered hebben. Het verhaal moet echter naar het land der fabelen worden verwezen. Vroeger hebben hier achtereenvolgens vijf kerken gestaan. Het eerste kerkje, een houten kapelletje, gewijd aan Sint Maarten, verscheen omstreeks het jaar 900. In de 11de eeuw werd de eerste stenen kerk gebouwd, die twee keer verlengd is. De laatste kerk was een imposant bouwwerk van 41 meter lang, voorzien van een zware toren. Dit gebouw werd in de 16de eeuw afgebroken, nadat eerder een deel door brand was verwoest. Tot het begin van de 20ste eeuw is de heuvel nog in gebruik geweest als begraafplaats. De grondprofielen van de kerken zijn na de restauratie van de heuvel gemarkeerd en geven samen met de informatie op het bord een goede indruk van de oorspronkelijke bebouwing.

DE SJOEW IN HOORN BIJ DE KERK.

De Sjouw, ook wel tijdbal genoemd, is een hoge paal waarop vroeger op gezette tijden een gevlochten tenen bal opgehesen of neergelaten werd. Zo werd om half twaalf 's morgens de Sjouw gehesen en konden de boeren zien dat het tijd werd voor het middagmaal. Ook de melktijd 's middags werd aangegeven. Bij de kerk in Hoorn staat nu nog een Sjouw.

HUSKE OP 'E HOEK (DRENKELINGENHUISJE) (ondergebracht in een aparte stichting).

De geschiedenis van het drenkelingenhuisje begint in 1863. De Boschplaat is dan een grotendeels onbegroeide strandvlakte van zo'n tien km lang en plaatselijk wel vier km breed. Regelmatig stranden er schepen en schipbreukelingen weten niet waar ze zijn en waar ze heen moeten. Het eerste drenkelingenhuisje stond op de zogenoemde derde duintjes, ongeveer drie km naar het zuiden. Latere huisjes werden vanwege de grote afstand tot de waterlijn, noordelijker gebouwd. Het laatste drenkelingenhuisje, dat al in een slechte staat van onderhoud verkeerde, is in de storm van 16 februari 1962 uit elkaar geslagen en van het toneel verdwenen.

In 1998 is op initiatief van de cultuur-historische vereniging Schylge myn Lântse een actie gestart om te komen tot herbouw van het drenkelingenhuisje. Niet voor het oorspronkelijke doel, hoewel niet moet worden uitgesloten dat het dienst kan doen als schuilmogelijkheid, maar meer als landschappelijk element en uit nostalgische overwegingen. Door toegezegde subsidies en dankzij medewerking van Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, het ministerie van LNV, de gemeente Terschelling, sponsors en de burens van Lies, Hoorn en Oosterend is deze replica gebouwd in 1999.

In het oorspronkelijke drenkelingenhuisje waren eerste levensbehoeften en dekens aanwezig. Alarm slaan kon men door via een kabelverbinding een bel te laten rinkelen bij de schipper van de reddingboot in Oosterend. Deze voorzieningen zijn nu niet meer aangebracht. Ook kon aandacht worden getrokken door de korf in top te hijsen, deze was bij goed zicht te zien in de bewoonde wereld. Het hijsen is nu geblokkeerd.

In de storm van 5 en 6 december 2013 is door een combinatie van (langdurig) hoogwater en wind met orkaankracht het drenkelingenhuisje scheef komen te staan. Hoewel er hierdoor schade is ontstaan, leverde het geen gevaar op en was het nog steeds toegankelijk. Uit overleg met Rijkswaterstaat is gebleken dat in verband met de kustachteruitgang verplaatsen een betere optie was dan alleen rechtzetten. Een nieuwe locatie ter plaatse van Paal 23.500 en dan zo'n 50 meter voor de bestaande duinenrij is de nieuwe plek geworden voor het huisje. Van de, bij de bouw van nieuwe steigers in de haven van Terschelling, vrijgekomen palen zijn een aantal door de gemeente ter beschikking gesteld aan de stichting Huuske op 'e Hoek, die, onder de vlag van SOS, verantwoordelijk is voor het huuske. Deze palen zijn samen met een deel van de oude palen op het strand geplaatst door loonbedrijf Trip-Hek.

Door aanhoudende stormen in 2014 is het drenkelingenhuisje weggehaald en opgeslagen in Oosterend totdat de nieuwe plek gereed was. Op camping De Duinkant in Oosterend is het huuske opgeknapt en begin november 2015 terug op het strand geplaatst.

HET KLEINE KAAPJE OP DE OOSTPUNT VAN HET EILAND.

Op de Bosplaat staat nog altijd, dankzij de zorg van de Stichting Ons Schellingerland, een zeekaap. Zij wijst niet langer de zeeman de weg, maar is wel een belangrijk cultuurhistorisch monument. De zeekaap op de Bosplaat is minder oud dan vaak gedacht, nog geen veertig jaar oud, maar staat wel in een traditie van vele eeuwen. Vroeger waren er veel kapen in het waddengebied, maar tegenwoordig zijn er maar enkele over. De oostpunt van de Bosplaat is de laatste decennia sterk aan veranderingen onderhevig. In 2004 werd de Noordkaap een stuk naar het westen geplaatst, maar moest in 2007 daar weg om een jaar later op zijn huidige plaats nog meer naar het westen op betonblokken gezet te worden. De Noordkaap was in 1978 vernieuwd en kon zo een hele tijd mee, maar het nut voor de scheepvaart was erg beperkt geworden en Rijkswaterstaat wilde niet langer de verantwoordelijkheid nemen. Op dat moment, in 2002, heeft Stichting Ons Schellingerland deze overgenomen, omdat ze terecht de Noordkaap zag als bijzonder maritiem erfgoed dat tot de kenmerkende gebouwen van het eiland behoort. Ooit hadden op Terschelling wel acht kapen gestaan, drie op de Bosplaat, twee op het hoge duin bij West-Terschelling, twee op de Noordsvaarder en nog een scherm tussen paal 6 en 7.

PARTICIPATIE VAN SOS

SOS participeert, naast de cultuurhistorische vereniging Schylge Myn Lântse, in de Stichting Schellinger Erfdeel. Het is een stichting die is opgericht met het doel belangrijke fysieke zaken op het gebied van kunst en cultuur voor en op Terschelling te behouden. Verder is SOS deelhebber in drie aparte stukjes land op de Grië achter de Dwarsdijk.

Ten oosten van Oosterend achter de Dwarsdijk ligt het buitendijkse cultuurland, de Grië. Delen van de graslandpercelen zijn omringd door elzensingels.

Andere graslanden worden echter incidenteel door zeewater overspoeld en hebben een zoutminnende vegetatie. Op de Grië liggen vier eendenkooien, de Takkenkooi, de Jan Willemskooi, de Horrekooi en de Rimkeskooi. De Takkenkooi is aangelegd in de zeventiende eeuw, de overige drie in de negentiende eeuw. De Grië is een buitendijks gebied van 109 hectare langs de Waddenzee. Het is een getijdenlandschap met kwelders, weilanden en elzensingels. Het bezit hoge natuurwaarden en is al jaren extensief in gebruik als agrarisch cultuurlandschap. Door het ontbreken van adequaat beheer is het gebied achteruit gegaan en dreigt het unieke multifunctionele karakter verloren te gaan.

De Dienst Landelijk Gebied heeft daarom in 2012 samen met de eigenaren en gebruikers een landschapsvisie voor De Grië opgesteld en uitgewerkt in een herstel- en beheerplan, met daarin onder meer de volgende maatregelen:

- Herstel van een ondiep slotenstelsel, aanleg van dammen en voorzieningen voor het inlaten en vasthouden van zoet water en het sneller afvoeren van zout water;
- Verwijderen van uitheemse soorten als vogelkers en herstel van de heide- en gagelvegetatie;
- Herstel en versterking van elzensingels.

Meer dan tachtig particuliere eigenaren, waaronder SOS, zijn betrokken bij het project via de vereniging tot instandhouding van De Grië. Zij vertegenwoordigen meer dan 80% van het eigendom van het gebied. De vereniging heeft in 2013 Stichting Herstel De Grië opgericht om het herstelplan uit te voeren. Het beheer van het gebied zal worden uitgevoerd door de particuliere eigenaren en gebruikers. Overigens was SOS in de jaren tachtig initiatiefnemer van de aanleg van de Griëdam, die van groot belang is gebleken om verdere afslag van de kwelderrand te voorkomen en die zelfs tot nieuwe kwelderaanwas heeft geleid.

Gerard Muiser

Beeldkwaliteit: van toepassing op B&Y?

Dit artikel geeft een beeld van de voordracht over Beeldkwaliteit tijdens de SOS-donateursbijeenkomst in september 2017.

In de Jubileum-Miedbringer in 2012 heb ik uitgebreid geschreven over de filosofie achter Beeldkwaliteit onder de titel: "Naar daar waar het klopt". Dat was de uitspraak van een badgast op de website www.helpterschelling.nl (over B&Y) waarom hij naar Terschelling komt. Maar wat klopt er dan? Terschelling klopt in beeld, schaal, beleving en diversiteit. Harmonie is wat je op het eiland ziet, hoort, ruikt, voelt en proeft. Dat maakt van Terschelling een eiland met een geheel eigen karakter. En dus toeristisch tot een 'unique selling point', zoals dat in marketingtermen heet. Maar wel om te respecteren.

Iedereen is het er wel over eens om geen hoogbouw te plegen in de polder. Maar verder wordt er op ons eiland weinig expliciet aan 'beeldkwaliteit' gedaan. De gemeentelijke Welstandsnota is te vaag en geeft weinig handreikingen of gereedschappen. Wat moet er dan wel gebeuren op ons eiland? Projectontwikkelaars van de vastewal met hun architecten komen standaard met een twee keer te groot gebouw, naar de norm van de vastewal. Ten eerste moet de bouw dus kleinschalig plaatsvinden. Een lage goothoogte geeft een dorps karakter. En we hoeven ons niet te schamen voor gebouwen opgetrokken met gele steentjes en oranje-rode pannendaken. Dat past bij het eilander eigene, hoewel met bij elkaar passende kleurtonen meer variatie mogelijk is. Door moderne bouwwijzen toe te passen wordt de authentieke beeldkwaliteit bedreigd. Het is een sluipend proces en nadert zo langzamerhand een kritische

grens. En dan al die ontsierende reclame-uitingen....! De beoogde bouw van het Badhotel op de zeereep te Midsland aan Zee zal een schrikeffect veroorzaken. Zo ook het beoogde appartementencomplex op het B&Y-terrein. Waarom? Een gebouw wordt gebouwd voor meerdere jaren. Als het er eenmaal staat, gaat het niet meer weg. Voorkomen moet worden dat achteraf wordt gezegd: "Dat had zo niet moeten". We hebben het dan over Beeldkwaliteit. En dat gaat dan over de relatie van het gebouw met zijn omgeving, het bouwvolume (oppervlak en hoogte), de vormgeving (stijl, dakvorm, detaillering), het materiaal- en kleurgebruik. Verder de inrichting van het erf en het openbaar gebied. Deze kenmerken vormen een soort 'gereedschapskist' bij het beoordelen van gebouwen in hun omgeving. Daarbij is het dus niet de vraag: "Is het mooi of niet?", maar: "Past het in de omgeving?" Het landschap geeft de richting aan 'waar' je 'wat' doet: de aanblik. Een grachtenpand misstaat op Terschelling, maar kan elders mooi zijn.

Open polders en hoge duinen vragen extra aandacht voor het aspect 'schaal'. Vergezichten en perspectieven zijn belangrijk op Terschelling, en de weilandjes met doorkijkjes tussen de huizen. De laatste 10 jaar zien we echter een verdichting van het landschap. Dit komt o.a. doordat ieder huis een bijgebouw van 100 m² mag plaatsen. Een dorp verandert daardoor in een stad, ook door de moderne stallenbouw. Ik pleit ervoor om veel zorgvuldiger met beeldkwaliteit om te gaan en in het bijzonder geldt dit voor de dorpen Formerum, Lies, Hoorn en Oosterend. Maar ook voor het waterfront van West. Als beschermd dorpsgezicht.

Het te hoge gebouw dat projectontwikkelaar Segesta van plan is te bouwen op het B&Y-terrein staat bijna tot op de erfgrans. De afstand tussen het gebouw en paviljoen De Walvis zal 6 meter bedragen. En dat mag helemaal niet. De voorgevel op het B&Y-terrein zal uit drie identieke voorgevels bestaan. Dergelijke bouw is op Terschelling nooit eerder toegepast. Eén blok uniforme bouw met grote ramen en moderne (dus weinig) detaillering. Het bouwvolume en de detaillering passen niet bij de omgeving. We moeten wel bedenken dat het aanzicht van West het visitekaartje is van Terschelling. De gemeentelijke Welstandsnota zegt dat het plan moet voldoen aan "Waardevol Dorpsbeeld". Daar voldoet dit Segesta-plan niet aan. De schaal klopt niet.

Een goed project ontstaat alleen als de gemeente vóóraf duidelijke stedenbouwkundige en beeldkwaliteitseisen stelt, en er in de ontwerpfase een zorgvuldige toetsing plaatsvindt door én de gemeente én een lokale welstandscommissie aan de hand van criteria over het gebouw in zijn omgeving. De nieuwe supermarkt in Midsland is het bijvoorbeeld 'net niet'. De intenties zijn goed, maar de schaal en kleur zijn in disharmonie. Eeuwig zonde.

José Fíret

Notulen

VAN DE ALGEMENE BESTUURS- EN DONATEURSVERGADERING 2017

De vergadering werd gehouden op vrijdag 15 september 2017 in 'De Kraak' te West- Terschelling. Aanwezig zijn 32 donateurs en 12 bestuursleden.

OPENING

Om 19.35 uur opent de voorzitter de vergadering. In het bijzonder begroet hij diegenen die de moeite genomen hebben om vanaf de vaste wal deze vergadering bij te wonen. Verder begroet hij de beoogde opvolger van onze penningmeester, mevr. J. Lettinga-Mier. Hij zegt dat dit de laatste donateursvergadering is voor de gemeentelijke verkiezingen van maart volgend jaar. Vervolgens laat hij het verloop van deze avond zien.

INGEKOMEN STUKKEN/MEDEDELINGEN

De secretaris leest een aantal afmeldingen voor om deze vergadering bij te wonen. Hij noemt: mevr. S. Haan, dhr. H. Pals, fam. Cupido, dhr. H. van Tol, drs. Yetzinga, mevr. B. Wortel, mevr. T. Spanjer, dhr. F. Zwart en dhr. H. Gorter.

NOTULEN VAN DE 54E DONATEURSVERGADERING

Deze notulen stonden afgedrukt in het december-nummer (nr.197) van De Miedbringer. Er worden geen vragen over gesteld, zodat de notulen worden goedgekeurd.

JAARVERSLAG 2016

Dit verslag stond afgedrukt in De Miedbringer (nr. 198) van april 2017. Er worden geen vragen gesteld of opmerkingen over gemaakt, zodat het jaarverslag eveneens wordt goedgekeurd.

FINANCIEEL VERSLAG 2016

Het financieel verslag 2016 en de begroting 2018 stonden afgedrukt in De Miedbringer (nr. 199) van augustus 2017. De penningmeester deelt daarnaast een kosten/baten-overzicht uit en geeft nadere toelichting.

Ons mededelingenblad De Miedbringer is de grootste kostenpost. Iedere uitgave kost ca. € 1.500. Het jaar 2016 is gunstig verlopen zonder grote uitgaven aan juridische kosten, e.d. Zodoende resulteerde dit in een positief resultaat van € 500. Ook voor het jaar 2018 zijn de vooruitzichten goed. We verwachten wel meer procedures. We hebben nu ca. 450 donateurs, maar we merken dat door vergrijzing/overlijden het ledental langzaam daalt. Gelukkig melden zich ook nieuwe donateurs die ons werk steunen. Onze financiële reserves zijn behoorlijk. We willen het als buffer aanhouden, want wie zal zeggen hoe de situatie er over 10 of 15 jaar uitziet? Misschien gaan we ooit naar een digitale uitgave van de Miedbringer, maar voorlopig nog even niet. De papieren versie wordt zeer gewaardeerd.

Vragen worden niet gesteld. De penningmeester bedankt een ieder die behalve de minimale donatie een extra bedrag voor ons werk doneert.

Vervolgens komt de kascommissie aan het woord. De heer G. Bos zegt dat geen onregelmatigheden zijn geconstateerd, zodat de penningmeester décharge wordt verleend. De heer J.A. Smit blijft aan als lid van de kascommissie. Als nieuw kascommissie-lid meldt zich aan mevr. Y. Groeneveld.

BESTUURSVERKIEZING

Onze penningmeester, de heer J.H. Wessel heeft aangegeven zijn werkzaamheden als penningmeester te willen beëindigen. Hij blijft wel deel uitmaken van het algemeen bestuur. Voor hem hebben we mevr. J. Lettinga-Mier bereid gevonden zijn functie over te nemen. Zij wordt bij acclamatie benoemd. De voorzitter heet haar welkom en wenst haar veel succes toe.

De heer Schurink zegt vervolgens volgend jaar zijn functie als voorzitter na 6 jaar te willen overdragen. Een organisatie blijft levendig als er nieuw bloed inkomt, zo zijn z'n woorden. De heer R. Gorter zegt het jammer te vinden dat hij wil opstappen en hoopt op een waardige opvolger.

COMMUNICATIE

De voorzitter geeft inzicht hoe onze Miedbringers tot stand komen.

De heer J.P. Kok doet pro deo de zeer gewaardeerde opmaak. De middenfoto wordt steeds gemaakt door de heer G.B. Volgers. Deze foto's zijn zogenoemde vliegerfoto's. Bestuurslid G. Muiser verzamelt en redigeert als eindredacteur de teksten en zo gaat het naar de drukker.

Het schrijven van een artikel is best lastig. Het moet iets toevoegen en goed leesbaar zijn, ook voor donateurs aan de wal. En niet al te lang, want anders wordt het niet gelezen.

Onze website is in huidige vorm twee jaar operationeel. De website kan veel actueler zijn dan de Miedbringer. Er kan directer worden gereageerd op actuele zaken. Vervolgens kan een Twitterbericht worden rondgestuurd om op een nieuw webbericht te wijzen. Er zijn ca.100 volgers die dit doen. Mevrouw Firt vraagt of bekend is wie onze website bezoeken, waarbij ze hoopt op jonge mensen. Dit is bij ons niet bekend, maar we weten wel dat met Twitter jongere mensen beter worden bereikt.

STICHTING SCHELLINGER ERFDEEL

In deze stichting is SOS vertegenwoordigd door de heren J. Breimer en J. van der Zee. De heer Breimer wil vanwege zijn leeftijd zijn functie als secretaris direct neerleggen. De heer Van der Zee wil er op termijn ook mee ophouden. De voorzitter vraagt of er iemand voor voelt om deze functie op zich te nemen. Er wordt 1 á 2 keer per jaar vergaderd. De SSE registreert oude dingen die niet rechtstreeks naar het gemeentemuseum 't Behouden Huys gaan. Alles is goed gedocumenteerd en gefotografeerd. Opslag is soms nog wel een uitdaging.

ZEELIEDENMONUMENT (“HET VROUWTJE”)

Wij zijn benaderd door de voorzitter van de Gerrit Luidenga Stichting om het monument aan de haven over te nemen. De stichting wil zich wegens leeftijd en gebrek aan nieuwe bestuursleden opheffen. Het monument heeft weinig of geen onderhoud. De vereniging van oud-leerlingen van de Zeevaartschool ziet er van af om het monument over te nemen. Wij zullen echter nog wel een overnamesprek moeten voeren. Actueel: Niet SOS, maar de gemeente neemt de taken over van de Gerrit Luidinga Stichting.

DAY AFTER

Velen van ons hebben hier goede herinneringen aan: de dag na de donateursvergadering met elkaar ‘op stap’. Maar we zijn er ooit mee gestopt wegens gebrek aan deelnemers. Een bezoek aan de Tigerstelling is overwogen, maar gezien de historie is dit een eigen afweging. Dit jaar bestaat SOS 55 jaar en de eerstvolgende Miedbringer heeft als nummer 200. Als we iets doen, dan willen we dat graag aan alle donateurs doen toekomen. We bereiden daarom iets voor vanwege het 200ste nummer van de Miedbringer.

RONDVRAAG ORGANISATORISCH

Mevrouw Schmidt-Anderson vraagt waarom er geen advertenties in de Miedbringer staan. Antwoord: dit hebben we nog nooit gedaan en gaan we ook niet doen om - als beeld - onafhankelijk te blijven. Financieel is het ook (nog) niet noodzakelijk. Hierna worden geen vragen meer gesteld en gaan we een kwartiertje pauzeren.

ACTUELE ONDERWERPEN

Het lijkt erop dat onze gemeente in verwarring is. Alles moet nog even door de raad worden gestuurd vóór de gemeenteraadsverkiezingen in maart volgend jaar. Grote en complexe zaken moeten hun beslag krijgen. Ook wordt steeds meer gebruik gemaakt van de Coördinatierегeling. Dit betekent dat het bestemmingsplan en het bouwplan in één pakket worden beslist. Het verkort de procedure en dus ook tijd. Het is wettelijk toegestaan, maar er kleven wel bezwaren aan. Zo wordt bijvoorbeeld de stap Commissie Advies voor Bezwaarschriften overgeslagen en ook de volgende stap naar de bestuursrechter. Bij een eventuele procedure gaat de zaak direct naar de Raad van State.

Voor het B&Y-terrein en het Badhotel Midsland aan Zee ligt de zaak veel moeilijker, omdat hier sprake is van twee bestemmingsplannen die parallel aan elkaar lopen. Zo werkt de projectontwikkelaar van het B&Y-terrein aan vijf bedrijfsloodsen, maar voor hetzelfde terrein ook aan een gebouw met 19 appartementen en 4 woonhuizen. Zowel bij het B&Y-terrein als bij het Badhotel kijkt de projectontwikkelaar bijvoorbeeld niet naar verkeersbewegingen of de milieuzones. Ze redeneren uitsluitend vanuit hun bouwplan. Omgevingsaspecten zijn dan weer het probleem voor de gemeente.

De golfbaan, de zelfpluktuin en de boerderij van Van Deelen in de polder probeert de gemeente via postzegelbestemmingsplannen te realiseren. Het is maar de vraag of de gemeente voldoende capaciteit in huis heeft om dit allemaal in goede banen te leiden. Wij kunnen hierbij alleen maar afwachten. De plannen zijn nogal controversieel.

Betreffende het Badhotel is de gemeente in beroep gegaan tegen de uitspraak van de rechter. Het oude bestemmingsplan is nog geldig, maar via de coördinatierегeling lopen er straks twee procedures naast elkaar die moeten leiden tot één badhotel of appartementencomplex.

De Stichting Baai Dellewal is door de gemeente uitgenodigd om vóór 1 oktober een bedrag van € 1,65 miljoen op tafel te leggen. Maar er ligt van de heer Westers van hotel Schylge nog steeds beslag op het stuk grond, dus niemand kan iets beginnen. Daar kun je via crowdfunding geen geld voor vragen. De gemeente zal dus een keuze moeten maken tussen de heer Westers of de Stichting Baai Dellewal. Als ze kiezen om met de heer Westers verder te gaan, dan voorzien wij veel procedures.

De nieuwe campus is dit jaar in gebruik genomen en op 1 oktober wordt de oude campus, ofwel het voormalige hotel Victoria, voor € 2,7 miljoen terug geleverd aan de gemeente. Er vindt nu koortsachtig overleg plaats wat te doen met het oude hotel. Zo zijn er ideeën om het gebouw na verbouwing geschikt te maken voor starters, seizoenarbeiders, cursisten van de zeevaartschool, etc. Maar het kan ook meegenomen worden in de deal met de Stichting Baai Dellewal en dan zien wij het liefst dat het wordt afgebroken.

De Havenvisie ligt voor. Rederij Doeksen gaat volgend jaar met twee nieuwe schepen varen en de aanlanding van vracht vormt het grote probleem. De gemeente wil dit achter in de haven laten gebeuren. Ook wordt gesproken over aanlanding van

de vrucht voor in de haven via een tweede laadbrug. En er wordt voorgesteld om een nieuwe haven of loskade op de Plaat in de buurt van 'het Lichtje' aan te leggen. Al deze zaken liggen erg gevoelig. Besluitvorming lijkt nog ver weg. Dan is er veel te doen over kweldervorming. De kwelders Âns, Keag en het Schael zijn bijna geheel door afslag verdwenen. Men wilde weer komen tot kweldervorming. Maar 'Sense of Place' heeft daar eigen ideeën over: rijen houten palen in een patroon van een Mondriaan-schilderij zou aanslibbing moeten bevorderen. Maar dan is aanslibbing niet meer belangrijk, maar juist het schilderij. Het Ministerie van Economische Zaken verleent de vergunning en Rijkswaterstaat heeft 8 ton subsidie voor het kunstwerk toegezegd. De Vogelwacht vreest dan voor verstoring van de vogels op het wad. Over de aanleg van de golfbaan in de bossen van West heeft de provincie aangegeven dat er gecompenseerd dient te worden als er bomen worden gekapt. Hier had het bestuur van de golfclub geen rekening mee gehouden. De baan is er dus voorlopig nog niet. Over de afslag van de Boschplaat zien we dat er bepaalde habitattypen in zee verdwijnen. Volgens het Beheerplan mag dit niet. Natura-2000 is een wet en die zal gehandhaafd moeten worden. Daarom willen wij van de Raad van State hierover een principe uitspraak wie hiervoor verantwoordelijk is.

HIERNA VOLGT DE INHOUDELIJKE RONDVRAAG.

De heer A. Doeksen zegt dat dankzij de Griëdam de afslag tot staan is gebracht. Maar recent is er een soort van ruilverkaveling aan de gang. Doordat sloten zijn uitgediept is de Grië door afwatering erg droog geworden. De natuur verdwijnt en verschraalt. De gemeente stort vervolgens gebiedsvreemde grond in het natuurgebied en dat mag helemaal niet. Hij heeft de inbreng van SOS in deze zaak gemist. De heer Zumkehr zegt dat hier een klankbordgroep over heeft beslist. De deelnemers worden daarbij als het ware gekneed naar een gewenste oplossing. Hij noemt als voorbeeld dat hetzelfde gebeurt met de Boschplaat. Hier is de wens een zogenoemde wash-over. En als de klankbordgroep eenmaal de beslissing heeft genomen, dan is het lastig om er nog een andere draai aan te geven. En dat is in het geval van de Grië gebeurd. Hierna houden we wederom pauze.

BEELDKWALITEIT

Mevrouw José Firet houdt hierover een boeiend betoog. Haar kennis heeft ze o.a. opgedaan bij de bouw van een complete stadswijk in de stad Kampen. Ze zegt dat beeldkwaliteit eigenlijk een taak is van de gemeente. Een samenvatting van haar presentatie staat elders in deze Miedbringer.

SLUITING

De voorzitter bedankt mevrouw Firet voor haar interessante verhaal en inbreng. Tot besluit zingen we onder begeleiding van de accordeon van de secretaris het eerste en het laatste couplet van het Terschellinger volkslied. Om 22.55 uur sluit de voorzitter de vergadering en wenst iedereen een wel thuis toe.

Jaap Smit

Uit: De Miedbringer nummer 1 (1962)

De Miedbringer nummer 1 van oktober 1962 is nog geen echte 'Miedbringer' zoals we die nu kennen, maar een gestencild mededelingenblad voor de toenmalige bestuursleden van de net opgerichte stichting SOS. Er staat in dat ir. Vlieger van Staatsbosbeheer een nauwe samenwerking zeer op prijs zal stellen. Dat de A.N.W.B. met belangstelling kennis nam van de oprichting. Dat het E.T.I.F. geen kans ziet op industrievestiging en in de oprichting van een jachtwerfje niet veel soelaas ziet. Verder bedankt de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten voor toezending van de statuten, en wil graag op de hoogte blijven. De Bond Heemschut wenst SOS een voorspoedig bestaan toe. En de Rijksdienst voor de Monumentenzorg wenst SOS veel succes toe bij het nastreven van haar doelstellingen.

De Prov. Planologische Dienst in Leeuwarden meldt dat de Wet op de Ruimtelijke Ordening vermoedelijk binnen een paar maanden in werking zal treden. Zij raadden aan bij de gemeente Terschelling te informeren naar het nieuwe uitbreidingsplan, zodra dit klaar is, wat spoedig het geval zal zijn. Volgens de heer Persma is een soort streekplan voor de vier Waddeneilanden in studie, zodat dit gebied in het oog gehouden wordt. De P.P.D. is gevraagd om SOS, zo mogelijk nog, bij het vooroverleg te willen betrekken.

De gemeente Terschelling deelt mede dat het nieuwe uitbreidingsplan van Terschelling reeds ver gevorderd is en naar men hoopt binnen niet al te lange tijd ter visie kan worden gelegd. Direct na de eerste bestuursvergadering verscheen de oproep aan Terschellingers en Terschellingers-aan-de-wal: "Een ernstig

woord tot vrije mensen" van Cees Doeksen, mede-oprichter van SOS. Hier een paar beeldbepalende aanhalingen uit die oproep:

"In de tweede plaats willen we in dit verband wijzen op een dreigende massificatie van het vreemdelingenbezoek op ons eiland. Het bevorderen daarvan zal voor de eilanders een uitwerking hebben, die geheel tegengesteld is aan die welke ze beoogden".

"Dezelfde ontwikkeling maakt, dat onze natuurschatten via grootscheepse beleggingen overgeheveld worden naar de bankrekeningen van deze speculanten, terwijl de eigen eilanders de borden mogen wassen in de mensenpakhuizen der groot-industrie".

"Overdreven, zegt U? Vergis u niet. Zie naar de Duitse Waddeneilanden, waar de natuur tot steenmassa is verstart. Bedenk, dat er thans reeds voor Terschelling plannen bestaan tot het bouwen van zomerhuizen in bouwlagen. Dit om ruimte te besparen".

"We leven thans in wankel en dus gevaarlijke tijden, waarin vele waarden nog onherstelbaar kunnen worden vernield. Stel u daarom vandaag nog te weer tegen de vloedgolf die u morgen dreigt te overspoelen door U vandaag nog aan te melden als donateur van de 'STICHTING ONS SCHELLINGERLAND'".

In de Jubileum-Miedbringer van december 2012 staat die oproep volledig afgedrukt. En in december 2017 staat deze integraal opgenomen op de website sosterschelling.nl. Dit vanwege de actuele ontwikkelingen rond het B&Y-terrein, Dellewal, Strandhotel Midland aan Zee, enzovoort, enzovoort. Niets nieuws onder de zon sinds 1962.

Uit: De Miedbringer nummer 100 (1988)

“Het zal niet zo gek veel lezers opgefallen zijn, dat zij het honderdste nummer van De Miedbringer in hun handen hebben. Het is ook niet zo belangrijk en nog voorspelbaar ook. Immers, een stichting die vier keer per jaar een blad uitgeeft en vijftig jaar bestaat... juist.

Toch is de verleiding groot om bij zo'n mooi afgerond getal even stil te staan. Niet te lang, want zoals een ons op dit ogenblik onbekende, zeer bekende Nederlander eens heeft gezegd: “Stilstand is achteruitgang”. Alleen, een ogenblik denken aan de ruim negentig nummers, die elke keer weer trouw in de bus kwamen, volgeschreven door mensen die knokten voor een goede zaak, maar waarvan velen er niet meer zijn, is echt geen achteruitgang. Even namen in de herinnering terugroepen als Kees Roggen, Jet Schroo en Jan Deodatus is trouwens niet aan een nummer honderd gebonden. Dat gebeurt wel vaker met veel waardering.

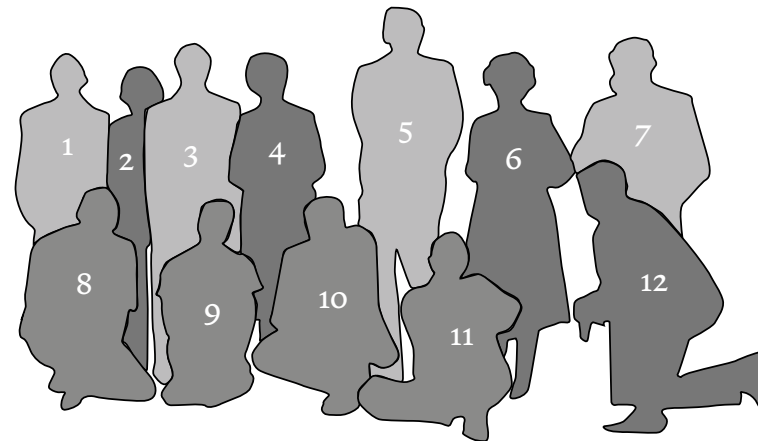
In elk nummer van De Miedbringer staat echter duidelijk te lezen dat SOS in veel opzichten niet voor stilstand is en zeker de achteruitgang – materieel gezien – niet voorstaat. Daarom geldt ook voor het blad zelf het devies: aan het Terschellinger karakter aangepaste noodzakelijke veranderingen. Nu is het Terschellinger karakter, zoals uit 's voorzitters jubileumwoorden te beluisteren viel onder meer ‘eenvoudig en zonder uiterlijk vertoon’. De veranderingen in De Miedbringer zullen zich dan ook uitsluitend beperken tot een aanpassing aan de druktechniek, die in vergelijking met vijftig jaar geleden drastisch is gewijzigd. Afgezien van esthetische waarde (kwestie van smaak), biedt de vorm waarin nummer 100 is gegoten, een aantal voordelen. Je kunt er meer mee. Het algemeen beeld zal rustiger aandoen, terwijl het toch gevarieerder kan zijn. Tenminste qua presentatie. Aan de verscheidenheid van de inhoud kunnen onze donateurs zelf veel doen. Bijdragen in de vorm van meningen, ervaringen en gebeurtenissen, die ook voor andere lezers interessant zijn, zijn van harte welkom.

Op pagina 1 staat bovenaan dat De Miedbringer het ‘contact’- en mededelingenblad van SOS is. Dat impliceert al een tweerichtingsverkeer. Bestuur en redactie hopen dan ook dat het blad een echte ‘spreekbuis’ (ook daar zitten twee mondstukken aan waardoor men met elkaar kan spreken) zal zijn, die de communicatie in de Stichting Ons Schellingeland bevordert.”

STICHTING "ONS SCHELLINGERLAND".

STICHTING "ONS SCHELLINGERLAND", gevestigd op Terschelling. Secr. Hoorn 96.

SOS-bestuur in de jaren '60

1 Kees Roggen	5 Volkert Spanjer	9 Neeke Doeksen
2 Jan Deodatus	6 Jet Schroo	10 Heert Klijn
3 Gerrit Luidenga	7 Kees Doeksen	11 Kees Cupido
4 Trijn Alta-Pals	8 Huug den Ouden	12 Cor Swart

BIOGRAFIE VAN F.W. VAN EEDEN (1829 – 1901)

Bij het horen van de naam Frederik Willem van Eeden denkt men tegenwoordig meestal aan de schrijver Frederik van Eeden en niet aan diens vader, de Haarlemse amateurbioloog, die voluit dezelfde voornamen droeg. Van Eeden senior was een kenner en liefhebber van de inheemse, wilde natuur. Hij kon uitstekend populariseren en schreef als eerste in Nederland over het behoud van natuurterreinen als monumenten der natuur. Hij stierf voordat de georganiseerde natuurbescherming goed en wel van de grond kwam. Wellicht is hij daardoor als pionier van deze beweging in de vergetelheid geraakt.

ONKRUID

Terwijl Van Eeden naast zijn drukke werkkring ook actief is in het Haarlemse verenigingsleven, vooral in het letterkundige gezelschap Democriet waar hij zich uitleeft in rijmen en dichten, vindt hij nog altijd tijd voor de natuurstudie. Hij is pas halverwege de twintig als hij zijn eerste botanische artikel publiceert. In de jaren zestig begint hij aan een serie voetreizen door Nederland om de plantengroei te bestuderen. De verslagen van die tochten trekken in ruime kring de aandacht. Ze worden in 1886 gebundeld onder de titel *Onkruid, botanische wandelingen*. Hij schrijft niet alleen boeiend over flora en vegetatie, maar noteert ook andere zaken die hij op zijn wandelingen tegenkomt en maakt daarbij van zijn hart geen moordkuil. Bij de verschijning van *Onkruid* is Van Eeden al geruime tijd belast met de samenstelling van de *Flora Batava*, een serie kostbare boeken met gekleurde platen over in Nederland voorkomende gewassen. Hij voltooit het dertiende deel in 1868 en verzorgt de daarop volgende zeven delen.

GRONDLEGGER VAN DE NEDERLANDSE NATUURBESCHERMING

Evenals vele andere natuurliefhebbers geeft Van Eeden blijk van een dualistische houding tegenover de natuur en de natuurbescherming. Hij houdt van ongerepte natuur en wildernis, maar beseft tegelijkertijd dat de mens zich alleen vrij voelt in de natuur die hij zelf heeft gevormd. Hij verzet zich tegen de ontginningen van woeste gronden, maar erkent ook dat die soms nodig zijn om landbouw en dus welvaart te bevorderen. Van Eeden neemt, samen met anderen, enkele initiatieven ter bescherming van (nuttige) vogels. Zijn verdienste voor de Nederlandse natuurbescherming zit echter vooral in het feit dat hij zijn landgenoten erop wijst dat de Nederlandse natuur een geheel eigen schoonheid bezit en de moeite waard is om te bewaren. Met zijn beschouwingen inspireert hij mensen als Thijssse om zich actief in te zetten voor het behoud van de natuur.

Marga Coesèl, Joop Schaminée en Lodewijk van Duuren (2007).

ONKRUID

BOTANISCHE WANDELINGEN

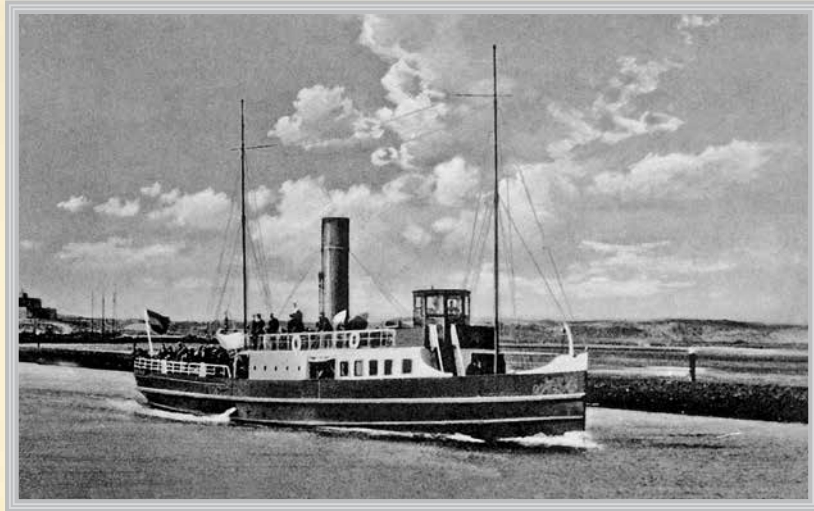
F.W.VAN EEDEN

TERSCHELLING

bewerkt en ingekort
door Hilmar Schurink ten behoeve van Miedebringer 200

Terschelling 1885

De Amsterdamsche boot komt iets te laat te Harlingen aan. De vlag is gehezen als sein dat er passagiers voor Terschelling zijn. Maar de Terschellingsche boot kan niet langer wachten en stoomt den Amsterdamer tegemoet. Passagiers en goederen worden nu in een oogwenk overhandigd, en weldra staan wij op het verdek van een allerliefst schroefbootje, smal en lang, fier, boeg omhoog, het woelige water klievend.

Het bootje is fraai van bouw en hoogst zindelijk. De bemanning is niet talrijk, maar 't zijn flinke en fatsoenlijke mannen met open vertrouwbaar gezicht. De graauwbaardige stuurman beweegt het rad met vaste hand en tuurt scherp voor zich uit. De heldere oogen dringen in de nevelige verte door. Zijn blik geeft ons een korte wijl zeemansmoed; 't is of wij één zijn met het scheepje. En met een onbeschrijflijk vrijheidsgevoel zweven we op en neer vooruit in de onmetelijke ruimte.

De bevaarbare diepe geul tusschen de bakens is niet breed en maakt noordwaarts en verder westwaarts een wijde bogt. Links het lage eilandje Griend, met enkele rietachtige grasbossen, even boven de oppervlakte der zee zigt-

baar. Voormaals was dat eiland bewoond en veel grooter. In de middeleeuwen lag daar zelfs een stadje, dat in 1215 nog met grachten en wallen werd voorzien en waar door de kloosterlingen van Ludingakerk een beroemde school gevestigd was. In 1287 is dit door het toenemend geweld der zee verzwolgen en sinds spoorloos verdwenen. Grote bruinvisschen plassen in de woelige golven, en het afgebroken gelui van een bel-boei klinkt plegtig en raadselachtig als een nagalm van de vrome broeders van Ludingakerk. Weldra zien we links vooruit een breede witten heuvel. Dat is Vlieland, en regts onderscheiden we den hoogen vuurtoren van Terschelling. Ter zijde van dien toren duikt een lange reeks schoon gewelfde duinen op. Aan de andere zijde ligt het groote vriendelijke dorp Westerschelling. Na al die vlakke lijnen en nuchtere torentjes van de Hollandsche en Friesche kust, is dit vergezigt een ware verkwikking. De uitroep "Napels" van een mijner medepassagiers was zeker iets overdreven, maar gewettigd door die tegenstelling.

Welhaast zijn we in de ruime en veiligen haven. Een warme avondzon beschijnt over de nette huizen. De talrijke Terschellingers, groot en klein, die op de kaai heen en weer wandelen, op den uitkijk naar de boot, die hun eenmaal daags het nieuws van het vasteland komt brengen.

Terschelling is voor vele Nederlanders nog een onzalig kaal en verlaten oord, zonder boomen, een winderig armoedig visschers-eiland, waar de vreemdeling als een wilde wordt aangegaapt of om centen nageloopt. Ik wensch mij geluk, dat ik aan die meening geen geloof heb gehecht.

Wij stappen aan wal, en zien dadelijk dat het hier goed is. Een vrolijk snappend jong volkje staat rondom ons, maar gansch verschillend van de liederlijke kaailoopers onzer groote havenplaatsen of de onbeschaamde bedorven knapen onzer meest beroemde zeebaden.

We hooren een eigen taal, als Friesch, en toch anders; lieflijker van klank. Maar de volwassenen spreken Hollandsch. De oudheid leeft het langst in de kinderen.

Westerschelling is een groot en ruim gebouwd dorp. De hoofdstraat is breed, door oude, digtgebladerde iepen beschaduwde. De meeste huizen hebben nog een oud-vaderlandsch karakter. Trapgevels, bankjes voor de deur en ijzeren ankers met een jaartal uit de 17e eeuw in de muren. De dakvorsten zijn met breede witte kalkzoomen aangestreekt, 't geen met de roode daken een aangename tegenstelling vormt. De weg is niet bestraat, maar het zand is zacht en het regenwater trekt daarin spoedig weg. De meeste Terschellin-

gers loopen op pantoffels. De huisdeuren zijn slechts met de klink gesloten of staan half open. Van onveiligheid niets. aartsvaderlijk, huiselijk en gezellig is hier het leven.

In de kleine winkeltjes wonen verschillende handelstakken eendragtiglijk bijeen: boeken en sigaren, manufacturen en koek. Zulke winkels boeijen mij dikwijls meer dan onze moderne magazijnen, schitterend van brons en goud, maar ledig van zin.

In onze groote steden zoek ik bij voorkeur de kleine straten en achterbuurten, met de klassieke veelzijdige winkeltjes. Een hoopje heiboenders, een servies van lichtgroen aardewerk, een flesch met gekleurde pepermint, een dito met stervormige koekjes, een dito met blaauwswel, een bakje met knikkers, een prent van 'Jan de Wasscher en zijn wijf'. Die winkeltjes zijn voor de studie van ons volkskarakter meer waard dan de eentonige, vervelende rijen moderne particuliere huizen, waarin zoo velen hun leven in voorgeschreven tijdverdrift stelselmatig trachten te doorworstelen.

Een enkele winkel met spiegelruiten in de Terschellinger hoofdstraat wekt ernstig gepeins. De hooge zware vuurtoren geeft het dorp een stadachtig aanzien. In den zomer branden hier geen straatlantarens en is het torenlicht de eenige gids in de zandige straten.

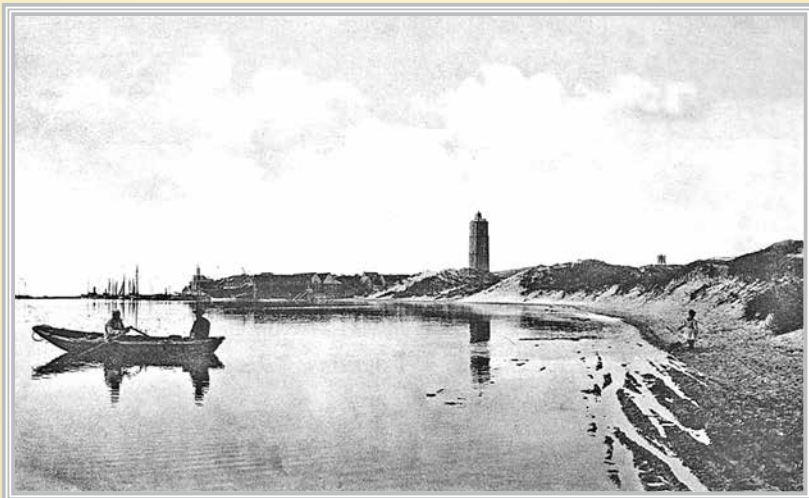
Al bestaat Terschelling voor een groot deel uit een lange, breede duinreeks, zoo is het toch heel wat anders dan een uit zee opgerezen zandbank. Duidelijk blijkt het dat de bodem hier veel ouder is, en dat vóór den inbraak der Zuiderzee, de Noordzee-eilanden aan het vasteland waren verbonden.

Volgens oude schrijvers waren Terschelling en Ameland in de 7de eeuw nog aan Friesland, als gedeelten van Oostergo verbonden, en was Terschelling tot in de 13de eeuw slechts door een smallen stroom (het Flie) van Vlieland (beter Flieland) gescheiden. Door die schrijvers wordt het inbreken der Zuiderzee toegeschreven aan de monniken, die tot afleiding van het water uit hunne landerijen kanalen groeven, waarmede aan de zee een doortogt werd gebaad.

Terschelling is na Tessel het grootste onder Noordzee-eilanden. Het strekt zich uit over een lengte van 4 uren gaans en is $\frac{3}{4}$ uur gaans breed, de drooge zandplaten niet medegerekend, die aan de noordwest- en oostzijde een voortzetting van het eiland vormen. Het telt ongeveer 3500 inwoners, verdeeld onder verschillende dorpen en buurten, waarvan Westerschelling en

Midsland de grootste zijn. De inlandsche naam Skielinge klinkt Noordsch, het voorvoegsel Ter is van latere datum, toen men ook schreef Ter Gouwen en Ter Neuzen.

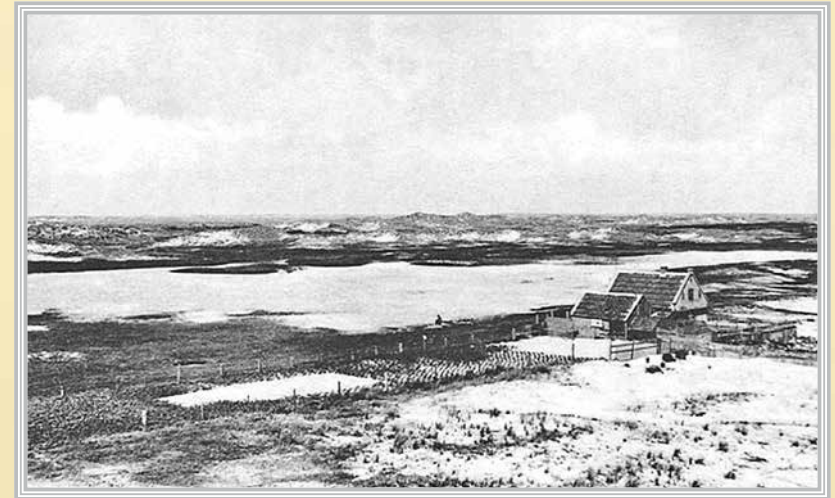
Na mijn bezoek aan Tessel in 1867 is de flora der Noordzee-eilanden met groote zorg onderzocht en beschreven door den jeugdigen en veelbelovende Franciscus Holkema, die echter reeds in 1870, waarschijnlijk ten gevolge der vermoeijenissen van deze niet gemakkelijke botanische onderzoekingsreis, is overleden. Zijn nagelaten werk is een der beste bijdragen tot de kennis onzer eilandenflora en geeft aansluiting met de onderzoekingen van Nöldeke, een uitmuntend overzicht der flora van de geheele reeks der Nederlandsche en Oostfriesche Noordzee-eilanden, wier oorsprong en verhouding tot het vasteland overal nagenoeg dezelfde zijn. De flora dezer eilanden, wel verre van schraal en eentonig, is rijker dan men oppervlakkig zou vermoeden en vertoont op elk eiland een bijzonder karakter. Zij vertegenwoordigt verschillende vormingen van den bodem: de diluviale heuvels der oostelijke provinciën, de kleibezinkingen aan de riviermonden en de eigenlijke duin- en strandflora, die de kusten van Holland en Zeeland kenmerkt. Maar bovendien vertoont zij ook eigenaardige, op zich zelf staande vormen, die op vreemde, onbekende oorzaken wijzen en veel stof tot nadenken geven. Gelijk de Natuur overal haar raadsels heeft.

Een groene vallei strekt zich nu tusschen hooge duinen van Zuid tot Noord uit. In het midden is een blaauwe waterplas met drassige oevers en hoog riet omzoomd. Deze vlakke heet 'Doodemanskisten'. Hier was voorheen het uiteinde van de haven en de begraafplaats der op Terschelling aangespoelde schipbreukelingen.

Van ouds is het eiland wegens de talrijke schipbreuken in zijn omgeving berucht. De strandvonderij in haar ouden en hedendaagschen vorm was en is steeds een niet onvoordelige liefhebberij der Terschellingens. Alle baantjes, waarin het voordeel onverwacht en als bij verrassing komt, behagen den mensch gewoonlijk meer dan geregeld winstbejag. 't Is een uiting van den vrijheidsgeest, ook zichtbaar in jacht en visscherij, in loterij en weddenschap. Doch vergeten wij niet dat tegenwoordig het voordeel gering is en daardoor de heldhaftige moed en zelfopoffering bij het redden der schipbreukelingen des te edeler. In het blaauwe meertje zijn geen 'doode mannen' te zien, maar een troepje lagchende en plassende kleine Terschellingens in natuurkostuum, het beeld des eeuwig jeugdigen levens.

Wij verlaten de bloemrijke Doodemansvallei en wandelen oostwaarts langs zandige dorre duinhellingen en door meerdere kleine groene valleitjes, wier flora met de eerstgenoemde overeenkomt. Na ongeveer een uur gaans door

dit warme, zonnige oord, zien we een breede heuvelreeks vóór ons, waarop gepluimde helmbossen wiegelen. Daarachter ligt het Studentenplak, het doel van onze togt van heden. Deze vallei is een der grootste en merkwaardigste duinvlakten van het eiland, maar ook van Nederland, ja van Europa. Merkwaardig door een plant wier aanwezigheid aldaar het eerst door Holkema is bekend gemaakt, de groote veenbes (*Vaccinium macrocarpon*). Deze plant gelijkt op de gewone veenbes onzer lage heidestrecken, doch is grooter, meer struikachtig en heeft fraai rozeroode bloemen en groote zwartpurpere vruchten. Oorspronkelijk in Noord-Amerika, is zij buiten dat werelddeel nergens elders in het wild gevonden dan op Terschelling. Het vermoeden dat zaden of vruchten dezer plant bij toeval op Terschelling zijn gekomen, is dus natuurlijk. Zij groeit in Amerika van het meer Huron door Canada tot den Saskatchewan en bij den mond van den Columbiastroom en de Stille Zee, in veenige moerassen, en hare vruchten worden daar ingemaakt en in het groot uitgevoerd onder den naam van 'large Cranberry'. Het is dus mogelijk dat die vruchten op Terschelling zijn gekomen, hetzij door een schipbreuk, hetzij door een of ander zeevaarder, die ze uit Amerika meebragt er een welgelukte proef mee heeft genomen. Dat zij zeer lang op Terschelling heeft gegroeid, vóór Holkema haar in 1868 vond, blijkt uit haar volksnaam 'Leppeltje-heide' of 'Blaedje-heide'.

Voor al aan de oost- en noordoostzijde is Terschellings duin een treurige, stuivende wildernis. Door zulke halfverzande duinvlakten keeren wij naar Westerschelling terug.

De bewoonde streek van het eiland strekt zich uit van den voet der duinen naar de Zuiderzee, een bebouwde vruchtbare vlakte, met drie dorpen en eenige kleine buurten of gehuchten, wier vreemd klinkende namen van de grijze oudheid spreken. Van Westerschelling gaan wij langs de duinen, waar het steeds aanslibbende strand een breede bogt, den Dellewal vormt. Regts zien wij over het strand in de verte de ondiepe, weinig bewogen zee, die steeds voortgaat hier klei af te zetten, waardoor zich allengs drooge plekken of schorren vormen. Het land wordt hier door een hoogen dijk beschermd en de buitendijksche aanslibbingen staan in rijken bloei. Uitgestrekte vlakten zijn violet en blaauw gekleurd door de zware bloemtrossen der lamssooren (*Statice Limonium*) en de stervormige violet en gele Aster *Tripolium*. Iets verder bloeit niet minder talrijk het rooskleurige fijn gebladerde zee gras (*Artemisia maritima*). Hoe geheel anders is deze flora dan die van gindsche duinen! Hoe duidelijk leeren wij hier dat het karakter der planten innig samenhangt met dat van den bodem en dat de bodem dus den toon geeft aan elk landschap.

De vroegere geleerde maakte een systeem uit oppervlakkige gegevens, en wrong daarin zijn gansche wereldbeschouwing. Zoo smeedde hij op allerlei gebied de ijzeren ketenen, waarin wij nog ten deele zuchten. Zoo schiep hij naar zijn beeld een Natuur van papier en stelde zichzelf als wetgever. Het streven van onze wetenschap moet zijn die ketenen allengs af te schudden, de papieren wanden door te slaan en te bewijzen dat alles wat wij in hokjes en loketjes hebben afgezonderd, één en dezelfde Natuur is.

Wij zijn nu van den dijk meer binnenwaarts gewandeld en zien ter wederzijde groene weilanden met veel vee en paarden, en voor ons uit boschjes en gehuchten met vriendelijke boerenwoningen. De veehouderij en vooral de paardenfokkerij zijn hier het voornaamste bedrijf der landbouwers. Zelden komt men een span paarden tegen of er loopt een los veulen naast. Ook de eendenkooien leveren hier goede verdiensten.

In 't algemeen maakte Terschelling op mij den indruk van een welvarend landje. Geen groote rijkdom maar ook geen akelige armoede. Het volk scheen mij kalm, gelukkig en gezond van lijf en ziel en, naar ik vernam, heeft de medische faculteit er weinig te doen.

De eerste buurt waar langs onze weg leidt, bestaat uit vier of vijf huizen met tuintjes of erfjes omringd, iets hoger liggende dan de schilderachtige bogtige weg. In die tuintjes bloeijen goudbloemen, Lathyrussen, anjelieën, lelies en rozen. Op de grasveldjes liggen kleedingstukken te droogen

of grazen geiten of schapen. Aardige kinderen spelen onder de heggen en op den ongelijken weg. Een stille landelijke zonnige natuur en ik weet niet welk een karakter van hooge oudheid. Deze buurt heet Kinnum, alzoo herinnerend aan de Angelsaksische Cyn-ham (goede woning) en het Noordhollandsche Kennemerland. Die naam bevestigt mijne overtuiging dat het oude Kennemerland veel grooter is geweest dan de streek die thans nog bij overlevering dezen naam draagt, en dus een groot deel van dit gebied door de zee is verzwolgen. Nergens werd ik meer overtuigd dat Terschelling een brokstuk is van een ondergegaan groot land dan in het landelijk buurtje Kinnum.

De huizen liggen verderop in verscheidene kleine groepen verspreid, die evenals Kinnum bijzondere namen dragen: Hee, Kaart, Stortum, Sierop, Landerum, Formerum en Lies. De tuinen zijn nu eens door heggen, dan door schuttingen met palissaden er boven omringd. Vruchtboomen zijn er niet zeldzaam. Ook popels, wilgen en elzen. De zandweg slingert door wei- en graanlanden, die door smalle slooten zijn afgescheiden.

Tussen de weiden, graanlanden en boschjes ligt het dorp Midsland met zijn nieuwe fraaije kerk voor ons. 't Is Zondag. De natuur is zonnig en hier en daar gaan de landbouwers kerkwaarts, de meest welvarende in eigenaardige driewielige wagentjes, door kleine paardjes getrokken. Die huisvader, netjes in 't zwart met zuiver wit linnen, met zijn dochttertjes op zulk een driewiel

gezet, deed mij denken aan een Engelschen farmer. Hoe 't komt weet ik niet, maar Terschelling had voor mij een Engelschen tint.

Jammer dat op Terschelling de hedendaagse barbaarsheid begint door te dringen en de meisjes en jongere vrouwen meer en meer den voormoederlijken kaper vaarwel zeggen, om zich te tooijen met de herderinnenhoedjes met dikke bundels kakelbonte, gemaakte bloemen, die uitvloeisel eener bedorven en zich zelve niet meer bewuste renaissance, door geestlooze en alleen winstbejagende kooplieden als het nieuwste van den dag aangeprezen. Ook hier karakterloosheid, onverschilligheid en daardoor zedelijke en maatschappelijke achteruitgang. Helpt ons daarom, landgenooten, om door leerscholen en museums, maar vooral door voorbeeld en wandel, het zelfbewustzijn op te wekken in de inrigting van ons dagelijksch leven.

Midsland heeft zijn oud karakter nog beter bewaard dan Westerschelling. De meeste huizen hebben trapgevels en dagteekens uit de 17de eeuw, zijn echter netjes onderhouden. Vooral sedert het oude kerkgebouw door een nieuw is vervangen, heerscht er een algemeene wedstrijd om de huizen op te knappen. Enkele woningen die ik bezocht, hadden inwendig nog den ouden stijl. Houten beschotten en bonte muurtegeltjes. De laatste zeer netjes onderhouden en waar nodig bijgewekt met tegels uit de Harlinger fabriek. Hier en daar nog de sierlijk gesneden meubels der voorvaderen, kasten, bankjes, mangelplanken en vooral de klassieke stoven met koperen hengsels, waarmee de moedertjes oudtijds ter kerke gingen.

Niet ver van Midsland ligt midden in het bouwland een hooge heuvel, blijkbaar de puinhoop van een overoud gebouw, volgens sommigen een voormalige abtđij, die door een onderaardschen gang met het strand in gemeenschap stond, zoodat de abtđijbewoners het strandvondersbedrijf ongemerkt en op hun gemak konden uitoefenen. Onderaardsche gangen liggen nog altijd in de herinneringen en droomen van het volk. Ik vermoed dat ernstige nasporingen op Terschelling nog belangrijke gegevens voor de oude geschiedenis van ons land aan het licht brengen.

Ongeveer een uur oostwaarts van Midsland ligt het dorpje Hoorn, uit slechts weinige huizen en een overoude kerk bestaande. Die kerk had mij ook al naar Terschelling gelokt, want ik wist dat het een der oudste kerkjes van ons land is, en zeker door de eerste Christenpredikers op de plaats van een voorchristelijk heiligdom opgericht. Deze kerk was waarschijnlijk aan Sint Nicolaas, den beschermer der zeevaarders gewijd. De patroon van Terschelling was eigenlijk Sint Brandaan. Wat Odysseus was voor de Grieken en Sindbad voor de Arabieren, dat was Sint Brandaan voor onze zeevarende voorvaderen. En niets kon hen meer boeijen dan de wonderbare lotgevallen en ontmoetingen van den zwervende heilige.

Het Hoornsche kerkje ligt op een kleine grazige hoogte, maar helaas, het oude muurwerk is met een laag Portland netjes opgeknapt. O, Portland-cement, beeld eener schoonschijnende beschaving, die alle poëzie, maar ook alle waarheid en alle oorspronkelijkheid met uw nuchter logenkleed bedekt!

Wederom trekken we oostwaart, over zandige, zonnige wegen en bereiken na een uur gaans de buurt Oosterend, de laatste bewoonde buurt aan deze zijde van het eiland. Meer en meer naderen wij de woeste, alles met een zandzee overstelpende duintoppen. Regts ligt de Grië, een grazige strandweide, ten noorden door de duinen begrensd, ten oosten allengs in een dorre zandplaat overgaande. Die zandvlakte is hier en daar afgebroken door kleine spitse heuveltjes met donkere helmbossen gekroond en smouzeduintjes genoemd. Ver oostwaarts zien wij in het trillende blauw duidelijk de huizen van Ameland. De duinen zijn hier schraal en schijnen geweldig te verstuiven.

Een echte Terschellinger wagen voert ons van dit thans brandend heete terrein huiswaarts. 't Is een boerenwagen, frisch geleed, met drie paarden bespannen. berekend voor alle bewegingen op den ongelijken weg, groen en rood beschilderd en met witte huif en vuurroode zitkussens. De paarden zijn klein van ras, maar sterk en volhardend. Het middelste loopt iets vooruit en speelt de hoofdrol. De voerman heeft leidsels en zweep eigenlijk niet noodig en ment door vriendelijke zachtklinkende Skielingsche uitroepen. Meerdere wagens met vrolijke gezelschappen komen ons tegen. In allen wordt gezongen, maar het gezang is naïef, eenvoudig, geheel anders dan het liederlijk dronkenmangedreun dat we zoo vaak in de groote brandputten der beschaving hooren. We rijden Westerschelling binnen en de kinderen langs den weg roepen: "n déd Weën!", een doode wagen. Want ze horen bij ons geen gezang.

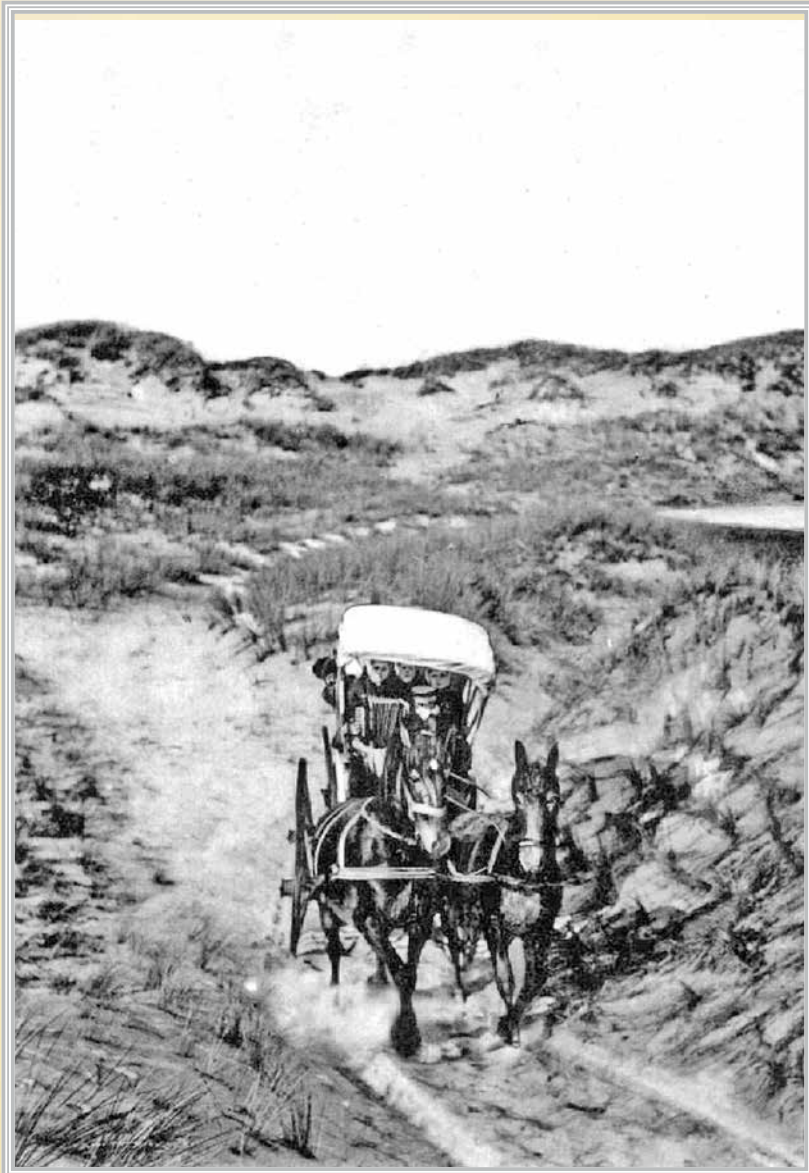
Westerschelling is gebouwd op den westelijken uithoek van den duinketen die het gehele eiland doorloopt. Van de Zuiderzee gezien liggen de huizen tamelijk hoog, en enkele op zich zelf staande gebouwen vallen reeds bij het aankomen uit zee van ver in het oog, zoals het loodshuis van de Stichting Willem Barents en het post- en telegraafkantoor.

Vorbij de laatste huizen voert de zandweg ons op het 'Groene Strand', dat het eiland aan de westzijde begrenst. Dat Groene Strand is hoogst merkwaardig om zijn plantengroei. Breede zoden of bonken met een kort maar welig groen bekleed, waartussen ondiepe, met zoet water gevulde kuilen. De bodem is zanderig, met zeeklei en sporen van veengrond, waarschijnlijk overblijfsels van een moerasveen uit een voormalige duinvallei, waarvan de omringende duinen binnenwaarts gerold zijn. Het Groene Strand ligt boven volzee, en wordt aan de west- en noordzijde beschut door een breede zandplaat, de 'Noordvaarder'.

Het wakkere driespan voert ons door deze woeste streek, nu eens in flinke draf over de harde gedeelten van het strand, dan weer hijgend en zwoegend door mulle zandmassa's. Soms zijn we door het terrein gedwongen vlak langs het strand te rijden. Dan gaat de wagen duizelingwekkend schuin. De zee spoelt tussen de wielen door. Geen nood, de voerman is er ook en zingt: "O Skielinge mi laondsje!"

Bij paal 18 houden we halt. De paarden worden uitgespannen op het barre zand, en wij beklimmen het duin. Hier is een ontzettende wildernis. De onafgebroken werking van wind en zee heeft hier een tooneel geschapen,

niet minder grootsch dan de werking van het onderaardsche vuur in vulkanische landstreken. Overal kegelvormige duintjes met uitgespreide helmbossen gekroond. En daar achter hooge, witte, geheel onbegroeide duinen, wier trotsche omtrekken aan bergtoppen boven de sneeuwlijn doen denken. Tegen het duin ligt een hutje, waar bij noodweer een man van het een uur verwijderde Oosterend de zee komt bespieden, of er schepen in gevaar zijn om dan het sein te geven aan de reddingboot. Die hut doet onwillekeurig denken aan een vinkenhuisje. Een nachtverblijf daar bij stormweer moet indrukwekkend zijn.

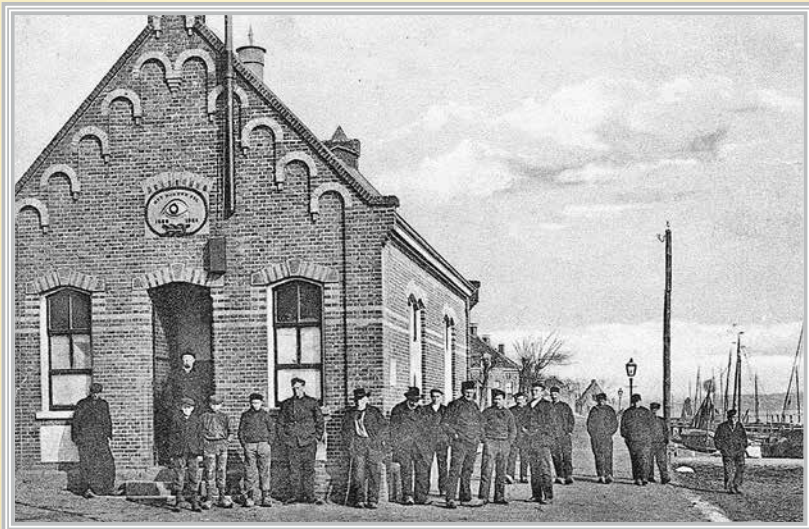
Terschelling is de bakermat van vele geslachten van koene zeevaarders, het geboorteland van Willem Barents. Maar met den roem van onze zeevaart is ook die van Terschelling op dit gebied nagenoeg verdwenen en de inwoners zien hun bedrijf meer en meer tot den landbouw beperkt. Toch is het oude vuur niet geheel uitgebluscht en wordt door een bloeiende zeevaartschool aangewakkerd. Zou toenemende gemeenschap met de vasten wal voor dit afgelegen landje en zijne eenvoudige en in 't geheel genomen, gelukkige bevolking wel nuttig zijn? Zou meer ontwikkeling en beschaving, meer rijkdom zelfs, dat eenvoudige leven niet kunnen vergiftigen? Zou ik kwaad gedaan hebben met mijn lof? Die gedachte heeft mij wel eens bezwaard, doch, als ik het wel beschouw, ten onrechte.

Niet op ons ligt de verplichting om dat kleine stuk Oud-Nederland als kraakporcelein, als een zeldzaam museumvoorwerp onder een stolp te beschermen. Maar op het kleine eiland ligt wel een verplichting om met alle kracht het oorspronkelijke element, dat daar nog leeft, voor verdere ontaarding te behoeden.

We keeren over het Groene Strand terug. Het roode avondlicht gloeit over de donkergroene zoden. Overal stilte en rust. De lantaarn op den Brandaris wordt aangestoken en weldra zien we ook het licht van Vlieland en het draaijende vuur van Ameland. Voor het Barentshuis zitten de oude zeelui met hun trouwe gezigten hun pijpjes te rooken, in kalme gesprekken verdiept. En ginder in de haven ligt de ranke boot, die ons morgen zal terug voeren naar het vasteland.

Januari 1885

teveel make-up op een aards gezicht

Eens was Terschelling als een gewone meid,
Nu heeft ze de sterallures van deze tijd,
Ze is veranderd in een soort "Center-parcs"-complex
En kijkt reikhalzend naar uitgeschreven cheques.

Terschelling is meer en meer op "elders" gaan lijken,
En wat wil zij daar nu mee bereiken?
Als er geen verschil meer blijkt te bestaan,
Tussen Terschelling en "elders",
Waarom zouden we dan nog gaan ?

Als vakantieganger blijf ik mijzelf zien als een gast,
Dat vind ik in deze situatie wel zo gepast,
Maar toch wil ik Terschelling vragen,
Of deze ambitie echt bij haar past ?

Een volk dat vrij wil zijn,
Laat zich verleiden tot slavernij,
Door een overmatige oriëntatie,
Op toeristische exploitatie.

R.F. Buis, Rotterdam

Bron: De Terschellinger, 29 juli 1993

*op de bres
voor een
bijzonder eiland!*

*U kunt ons helpen door
donateur te worden
voor minimaal € 17,50 per jaar*

